

Erstatningsberegningen i skadeforsikringsoppgjøret

Kan man legge vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen i
tingskadeforsikring?

Kandidatnummer: 687

Leveringsfrist: 25.11.2015

Antall ord: 17 171

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Forsikringsretten generelt.....	1
1.2	Oppgavens tema	2
1.3	Avgrensninger	3
1.4	Metode.....	4
1.5	Relevante rettskilder.....	5
1.6	Den videre fremstillingen.....	6
2	DEFINISJONER OG FORSIKRINGSRETTLIGE BEGREPER.....	7
2.1	Innledning.....	7
2.2	De forskjellige forsikringstypene	7
2.3	Partene i forsikringsforholdet.....	7
2.4	Forsikringsforholdet	8
2.5	Utmålingsprinsippene ved erstatningsberegningen.....	8
2.6	Forhold ved erstatningsutbetalingen	10
3	HENSYN BAK REGLENE OM ERSTATNINGSUTMÅLINGEN I FAL	
	KAPITTEL 6.....	11
4	FORSIKRINGSOPPGJØRET	13
4.1	Innledning.....	13
4.2	Hva er gjenstand for forsikring?.....	14
4.3	Erstatningsvilkår etter reglene i FAL	15
4.3.1	Økonomisk verdi.....	15
4.3.2	Hva ligger i ”økonomisk”?	16
4.3.3	Er forsikringstilfellet dekningsmessig etter forsikringsavtalen?.....	18
4.3.4	Det rettslige eierskapet.....	19
4.4	Sikredes opplysningsplikt ved erstatningsoppgjøret etter FAL § 8-1 første ledd.	19
4.5	Selskapets plikt til å utbetale erstatning etter FAL § 8-2 første ledd	20
5	DE GENERELLE UTMÅLINGSPRINSIPPENE	22
5.1	Innledning.....	22
5.2	Under- og overforsikring.....	22
5.2.1	Innledning	22
5.2.2	FAL 1930 vs. FAL 1989	23
5.2.3	Bakgrunnen for under- og overforsikring	24

5.2.4	Ulempe for sikrede?	24
5.3	Reparasjonskostnad	25
5.3.1	Innledning	25
5.3.2	Hensyn bak erstatning av reparasjonskostnaden	25
5.3.3	Forsikringsselskapenes forsikringsvilkår – ”vesentlig samme stand”	26
5.3.4	Fradrag for økning av standarden på forsikringsgjenstanden ved reparasjon?	27
5.3.5	Plikt til å reparere?	29
5.4	Gjenanskaffelseskostnad	30
5.4.1	Innledning	30
5.4.2	Historisk utvikling	30
5.4.3	Gjenanskaffelsesverdien utgjør det rene økonomiske tap	31
5.4.4	Hensyn for og imot gjenanskaffelseskostnad som utmålingsprinsipp	31
5.4.5	Lovens alternative utmålingsprinsipper	31
5.4.6	Rt 2015 s. 989	32
5.5	Affeksjonsverdi	34
5.5.1	Innledning	34
5.5.2	Kan det legges vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen?	35
5.5.3	Sammenligning med andre erstatningsutmålingsmetoder utenfor FALs regler om skadeforsikring	37
5.5.4	Hensyn for og imot affeksjonsverdi som prinsipp for utmåling av erstatning	38
5.5.5	Konklusjon	38
5.6	Taksert forsikringsverdi som alternativ	39
5.6.1	Innledning	39
5.6.2	Kan det legges vekt på affeksjonsverdi i en taksert forsikringsverdi?	39
5.6.3	Tilsidesettelse av takserte forsikringsverdier	40
5.6.4	Hensyn for og imot taksert forsikringsverdi	41
5.6.5	Konklusjon	42
5.7	Dobbeltforsikring	43
5.7.1	Innledning	43
5.7.2	De to kumulative vilkårene for dobbeltforsikring etter FAL § 6-3	43
5.7.3	Sikredes valgt etter FAL § 6-3	44
5.7.4	Konklusjon	45
6	SVIK VED SKADEFORSIKRINGSOPPGJØRET	46
6.1	Innledning	46
6.2	Sikredes opplysningsplikt ved skadeoppgjøret	46
6.3	Hensyn bak regelen	47
6.4	Svik i forsikringsskadeoppgjøret	48

7	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	50
8	KILDEREGISTER	51

1 Innledning

1.1 Forsikringsretten generelt

Forsikring kan defineres som en sikkerhetsordning som ved skade på person eller persons eiendom, forårsaket av en plutselig og uforutsett hendelse, dekker sikredes økonomiske tap¹. Disse hendelsene kan for eksempel være tyveri, brann eller ulykke. For å forstå den rettslige plasseringen av denne oppgavens tema, kan de forskjellige stegene i forsikringsprosessen oppsummeres slik; tiden før forsikringsavtalen inngås, selve forsikringsperioden og erstatningsoppgjøret i de tilfellene det oppstår et forsikringstilfelle.

Grunntanken i forsikringsretten, er at det er mer lønnsomt dersom de personer som er utsatt for samme type risiko, går sammen om å erstatte de forsikringstilfellene som skjer seg imellom, for å spre risikoen mellom seg². Dette fellesskapet skjer gjennom strukturen av ”forsikringskollektivet”³, som innebærer at forsikringsselskapet påtar seg å sitte med risikoen for forsikringstakernes⁴ eventuelle økonomiske tap mot at forsikringstakerne betaler for det. Risikoen blir dermed spredd mellom forsikringsselskapets⁵ medlemmer.

Forsikring sies derfor å innebære en risikooverføring fra forsikringstaker til forsikringsselskapet mot et vederlag⁶. Bakgrunnen for denne form for sikkerhet, er som regel at forsikringstaker ikke ønsker å sitte med den uvisshet og usikkerhet som ligger i om han kan bli rammet av en bestemt hendelse på et hvilket som helst tidspunkt. Videre kan det sies at forsikringsretten generelt skaper en økonomisk trygghet for den sikrede ettersom denne ikke behøver å sitte alene med risikoen for et mulig økonomisk tap når forsikringsselskapet påtar seg denne risikoen. Forsikringsselskapenes formål er derfor å sitte med denne risikoen for sine kunder, og dersom sikrede blir truffet av visse hendelser skal selskapene sette forsikringstakeren tilbake i samme stilling som før hendelsen inntraff. At forsikringstakeren skal settes tilbake i samme stilling som før hendelsen inntraff, betyr at forsikringsselskapet dekker forsikringstakerens tap⁷ på grunn av at forsikringstilfellet inntraff. Det kreves her at forsikringsvilkårene til de enkelte selskapene eller vilkårene i lov 16 juni 1989 nr.69 om forsikringsavtaler⁸, heretter

---

¹ Se drøftelse under punkt 4.3.1

² Bull (2008) s. 24

³ Anderssen, Bakke-Nielsen (2015) s. 11

⁴ Se definisjonen i punkt 2

⁵ Se definisjonen i punkt 2

⁶ Bull (2008) s. 24.

⁷ Se punkt 4.3.1

⁸ Lov 16 juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler, Forsikringsavtaleloven

forkortet FAL, er oppfylt⁹. Forsikringsretten tar for seg de ulike rettslige problemstillingene som kan bli aktuelle på dette rettsområdet.

Forsikringsoppgjøret er en stor del av forsikringsretten. Mot slutten av forsikringsoppgjøret, blir spørsmålet om erstatningens størrelse avgjørende. Ved erstatningsberegningen, er det flere utmålingsprinsipper¹⁰ som kan anvendes. Ved behandlingen av de forskjellige utmålingsprinsippene¹¹, vil det fremheves hva prinsippene går ut på samtidig som hva de forskjellige prinsippene legger vekt på av verdier, hensyn og momenter ved selve erstatningsberegningen i skadeoppgjøret. Det vil i tillegg, bli sett på en rekke problemstillinger som reiser seg ved disse utmålingsprinsippene¹².

Oppgaven konsentrerer seg om tingsskadeforsikring¹³ innenfor vanlige forbrukerforsikringer som innbo- og verdigjenstandsforsikring, jf. definisjonene i punkt 2.2.

1.2 Oppgavens tema

Avhandlingens overordnede problemstilling tar utgangspunkt i spørsmålet om hvilke utmålingsprinsipper som gjør seg gjeldende ved erstatningsutmålingen i et skadeoppgjør.

Temaet for denne oppgaven, blir dermed å gjøre rede for utmålingsprinsippene i tingsskadeforsikring, herunder innbo- og verdigjenstandsforsikring hvor forsikringsobjektet dreier seg om mindre løsøreobjekter. Oppgaven skal videre gjøre rede for de rettsreglene som regulerer selve erstatningsutmålingen, og deler av den praksisen som foreligger om hvordan beregningen i skadeoppgjøret utføres.

Som nevnt overfor¹⁴, er det ved behandling av de forskjellige utmålingsprinsippene i tingskadeforsikringen, en rekke momenter som er av betydning. Ved erstatningsberegningen gir FAL § 6-1 første ledd et klart utgangspunkt om at sikrede har krav på ”full erstatning for sitt økonomiske tap”. Dette utgangspunktet representerer hovedregelen for erstatningsberegningen i skadeoppgjøret. Utover de utmålingsprinsippene som er behandlet nedenfor i punkt 5, er de verdiene, momentene og hensynene forsikringsselskapene, domstolene og Forsikringsklagenemnda, heretter forkortet FSN, legger vekt på ved erstatningsutmålingen interessante. Utmå-

---

⁹ Se drøftelsen i punkt 4 om når lovens regler går foran vilkårssettene.

¹⁰ Se definisjonen i punkt 2.5

¹¹ Jf. punkt 5.

¹² Se avgrensninger og veien videre i punkt 1.3 og 1.6

¹³ Se definisjon i punkt 2.1

¹⁴ Se punkt 1.1

lingsprinsippene behandles derfor ved at de momentene som vektlegges ved selve erstatningsberegningen i de forskjellige utmålingsprinsippene vil bli fremhevet, og i noen tilfeller problematisert der dette anses nødvendig for oppgavens tema. Drøftelsene skjer ved hjelp av blant annet eksempler, en spesiell situasjon der en arvet smykkesamling fra en mormor blir skadet eller går tapt, går igjen i oppgaven. I noen tilfeller vil dette eksemplet bli sammenlignet med et eksempel om skadde eller tapte familiebilder som kun finnes i ett eksemplar og som ikke har en selvstendig økonomisk verdi.

En underproblemstilling er om det kan legges vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen i tingskadeforsikring.

Det er imidlertid flere ting som gjør at oppgavens hovedproblemstilling er vanskelig å behandle. For det første sprer forsikringsretten seg over et bredt spekter av forskjellige typer bransjer. Dette er i seg selv ikke vanskelig, ettersom oppgaven konsentrerer seg om tingsskadeforsikring. Det er i tillegg forskjellig selskapspraksis og regler avhengig av hvilket forsikringsselskap du står overfor. Det er åpenbart krevende å si noe konkret om erstatningsoppgjøret, ettersom reglene varierer i stor grad fra selskap til selskap og bransje til bransje. Hovedgrunnen til dette er at lovbestemmelsene kan fravikes etter FAL § 1-3 første ledd, og forsikringsretten er derfor i stor grad basert på avtalefrihet i forhold til de spesifikke forsikringsbransjene. Det blir utfordrende å se på erstatningsutmålingen uten å gå inn i de forskjellige selskaperes vilkårssett, men dette forsøker jeg å unngå. Ved å unngå behandling av selskaperes vilkårssett, blir oppgaven mer nøytral og kan heller konsentrere seg om lovbestemmelsene og praksisen som foreligger ved erstatningsutmålingen i skadeforsikring.

Det er videre vanskelig å besvare spørsmålet om det kan legges vekt på affeksjonsverdi i erstatningsutmålingen, ettersom dette er svært lite omtalt og behandlet tidligere. Det er imidlertid mer utfordrende når oppgaven ikke skal gå dypere inn i de forskjellige forsikringsselskaperes forsikringsvilkår som ofte sier noe om hvordan erstatningen skal utmåles.

1.3 Avgrensninger

Oppgaven konsentrerer seg kun om det private forsikringsmarkedet. Dette betyr at det bare er forsikring for fysiske personer i privat sammenheng som er oppgavens tema. Alle andre former for forsikring avgrenses det derfor mot.

Videre avgrenses oppgaven mot personforsikring, kollektive forsikringer, tvungen forsikring og alle andre former for skadeforsikring enn tingsskadeforsikring, som er oppgavens kjerne. Oppgaven belyser temaet blant annet gjennom eksemplet hvor den arvede smykkesamlingen fra mormor, blir skadet eller går tapt som nevnt overfor under punkt 1.2. Det blir dermed ikke

nødvendig å gå inn på andre typer forsikringer enn innbo- og verdigjenstandsforsikring, hvor de forsikrede gjenstandene i stor utstrekning kan ha affeksjonsverdi utover den økonomisk verdien, for forsikringstakeren.

1.4 Metode

Når man skal tolke en lovbestemmelse eller en annen rettskilde, ser man først på bestemmelsen eller rettskildenes ordlyd. Ordlyden forteller hva rettskilden regulerer og hva den går ut på. Ved å se på den naturlige språklige forståelsen av ordlyden, vil man ofte kunne se hva hensynene bak regelen har vært, samtidig som formålet blir tydelig.

I forsikringsretten er det både avtaletolkning og lovtolkning som blir aktuelt når det oppstår en tvist. Ved tolking av forsikringsavtalen og forsikringsvilkårene, er det som regel få rettskilder å se hen til, annet enn avtalens ordlyd og eventuelt tidligere praksis. Ettersom forsikringstakeren¹⁵ i denne oppgaven vil være en privatperson, er det denne som ofte er den svakeste part i forsikringsforholdet. Ved avtaletolkningen, benytter man de alminnelige avtaletolkningsprinsippene i avtale- og kontraktsretten. Etter alminnelige avtalerettslige tolkningsprinsipper, betyr dette at der avtalen eller vilkårene er upresist formulert, vil avtalen tolkes i disfavør av den profesjonelle parten, som i dette tilfelle har utformet både avtalen og vilkårsettene¹⁶.

Metoden benyttet for å belyse og drøfte de særlige rettslige problemstillinger som reiser seg ved de forskjellige utmålingsprinsippene i skadeoppgjøret, er først og fremst å se hen til ordlyden i FALs bestemmelser. Det blir etter ordlyden, nødvendig å se på forarbeidene til disse bestemmelsene, samtidig som rettspraksis og nemndspraksis er avgjørende. Det blir videre nødvendig å bruke eksempler for å forklare utmålingsprinsippenes innhold på en enkel måte. Bransjepraksis utgjør en stor rolle i forsikringsretten, ettersom loven kan fravikes etter FAL § 1-3 første ledd og dermed resulterer i at forsikringsforholdene hovedsakelig er avtalebasert. Bransjepraksis vil derimot ikke bli avgjørende for denne oppgaven, fordi oppgaven ikke går nærmere inn på vilkårsettene til de forskjellige forsikringsselskapene.

Det vil som nevnt overfor i punktet her, ikke bli en gjennomgang av de forskjellige selskaperes forsikringsvilkår, men deler av de kan bli belyst gjennom bruk av eksempler. Det blir også trukket noen paralleller fra andre forsikringsbransjer for å belyse oppgavens tema.

---

¹⁵ FAL § 1-3 første ledd bokstav (b) og definisjonen i punkt 2.3

¹⁶ NOU 1987: 24 s. 126

1.5 Relevante rettskilder

I norsk rett er det en rekke rettskilder som anvendes ved tolkningen av lover og avtaler. Disse kildene har forskjellige vekt som avgjør hvilken betydning de har i forhold til de andre rettskilefaktorene, og hvor mye vekt de skal tillegges i en juridisk drøftelse. I denne oppgaven er noen rettskilder mer relevante enn andre. Det vil derfor kun bli sett på de rettskildene av betydning for oppgavens tema.

Forsikringsavtaleloven, lov 16 juni 1989 nr.69 om forsikringsavtaler, heretter kalt FAL, er det rettslige utgangspunktet for forsikringsretten i Norge. Loven har to deler, hvor den ene (Del A) omhandler skadeforsikring, og den andre (Del B) regulerer personskadeforsikring. Ettersom denne oppgaven omhandler selve erstatningsutmålingen i tingskadeforsikring, vil lovens § 6-1 være mest sentral. Videre gir som utgangspunkt lovens forarbeider en forståelse av hvordan lovteksten er å forstå, og hvordan denne skal tolkes. Forarbeidene sier at fordi bestemmelsen er fravikelig, er mye av erstatningsberegningen overlatt til forsikringsvilkårene.

Rettspraksis er den praksisen domstolene skaper ved behandling av en tvistesak i domstolsystemet. Ettersom FSN¹⁷, behandler flertallet av tvistesakene i forsikringsretten, blir det et fåtall av saker som når og overprøves i domstolene. Rettspraksis former den fremtidige rettsutviklingen jf. Rt. 2015 s. 989¹⁸ som viser hvordan rettstilstanden på området er i dag. Dommen drøfter blant annet erstatningsutmålingen ved forsikringsoppgjøret der forsikringsselskapet har en rabattavtale ved gjenanskaffelse av gjenstanden. Dommen drøfter i tillegg spørsmålet om affeksjonsverdi, som får stor praktisk betydning for denne avhandlingen og rettsbildet i dag¹⁹.

Bransjepraksis er den praksisen de forskjellige forsikringsselskapene og forsikringsbransjene utøver ved behandlingen av sine forsikringssaker. Bransjepraksis er av stor betydning for forsikringsretten generelt, men vil ikke være av stor betydning i denne oppgaven siden oppgaven konsentrerer seg om lovreglene i FAL. Denne praksisen samsvarer stort sett med nemndspraksisen fra FSN.

Sist, men ikke minst, er juridisk teori som rettskildefaktor en rettslig tekst utformet av forskjellige juridiske forfattere. Denne rettskildefaktorens rettslige vekt vil imidlertid variere ut fra hvem som har forfattet teksten.

---

¹⁷ Se definisjonen i punkt 2.6

¹⁸ Se oppgavens punkt 5.4.6

¹⁹ Se drøftelsen under punkt 5.5

1.6 Den videre fremstillingen

Først og fremst vil jeg i avhandlingens punkt 2 begynne med en gjennomgang av de forsikringsrettslige begreper som er anvendt i denne oppgaven, for å gi leser en lettere oversikt og bedre forståelse av temaet.

Videre vil jeg i punkt 4, gjøre rede for de rettslige problemstillingene som reiser seg ved selve forsikringsoppgjøret, blant annet hva som kan forsikres, hva som ligger i vilkåret økonomisk og lignende.

I punkt 3, vil jeg gå gjennom hensynene bak lovbestemmelsene i FAL, som regulerer erstatningsutmålingen i forsikringsskadeoppgjøret.

Dermed vil jeg i oppgavens punkt 5, behandle noen av de problemstillingene som blir aktuelle ved selve erstatningsutmålingen, samtidig som jeg ser nærmere på de rettsreglene som regulerer denne delen av forsikringsoppgjøret og den praksisen som foreligger på området.

I tillegg til rettsreglene i FAL, vil de rettskildene som belyser og omtaler utmålingsprinsippene være av stor interesse i den videre drøftelsen.

Til slutt, vil det bli sett på de rettslige problemstillingene rundt de tilfellene der forsikringstakeren gir uriktige opplysninger om verdiene på de forsikrede gjenstandene, i håp om å tilegne seg mer erstatning enn forsikringstakeren hadde rett på. Disse tilfellene faller inn under svikbestemmelsen i FAL § 8-1 fjerde ledd og behandles under punkt 6 i avhandlingen.

2 Definisjoner og forsikringsrettslige begreper

2.1 Innledning

I forsikringsretten er det mange faguttrykk, som kan gjøre rettsområdet mer komplisert enn nødvendig, spesielt for den private forsikringstakeren. De faguttrykkene som blir anvendt i oppgaven vil kort bli gjennomgått her.

2.2 De forskjellige forsikringstypene

Først og fremst defineres skadeforsikring etter reglene i FAL § 1-1 annet ledd, som ”forsikring mot skade på eller tap av ting” og ”annen forsikring som ikke er personforsikring”.

Tingsskadeforsikring er forsikring for tap av eller skade på en spesifikk gjenstand med formål å dekke ”gjenstandens formuesverdi”²⁰. Gjenstandens formuesverdi tilsvarer gjenstandens økonomiske verdi. Økonomisk verdi er den sum gjenstanden kan omsettes eller gjenanskaffes for etter reglene i FAL § 6-1 annet ledd. Økonomisk verdi regnes som regel utfra markedspris. Økonomisk tap blir dermed reduksjonen i gjenstandens salgsverdi forårsaket av forsikringshendelsen.

Innboforsikring vil si forsikring på de løsøregjenstander som er inne i hjemmet og kan flyttes på. Som eksempel her kan nevnes sofa, bord, vase og lignende. Verdigjenstandsforsikring er forsikring på de gjenstandene av høyere verdi enn hva som omfattes av innboforsikringen av individuelle løsøregjenstander. Et eksempel på en verdigjenstand kan være en smykkesamling eller en bunad av høy individuell økonomisk verdi.

2.3 Partene i forsikringsforholdet

Videre, må man vite at en forsikringstaker er den person, fysisk eller juridisk, som tegner forsikringen. Altså den som overlater risikoen for sin egen eller andres eiendel til forsikringsselskapet, mot å betale et vederlag, se FAL § 1-2 første ledd bokstav (b) og (c). Den sikrede er den som har krav på erstatningsutbetalingen etter FAL § 1-2 første ledd bokstav (e)²¹. Forsikringstaker og sikrede er som regel samme person, men trenger nødvendigvis ikke å være det. Dette er spesielt i tingsskadeforsikring hvor forsikringsgjenstanden er løsøre som derfor enkelt kan skifte eier raskt. Det forekommer også ofte hvor et familiemedlem tegner forsikring

---

²⁰ Bull (2008) s. 434

²¹ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 274

på et annet familiemedlem, som dermed blir den sikrede part ved et eventuelt forsikringstilfellet.

Forsikringsselskapet er det selskapet som påtar seg å sitte med denne risikoen for forsikringstakeren mot et vederlag. Dette selskapet må derfor ved inntruffet skade, betale erstatning til forsikringstakeren for hans økonomiske tap, jf. FAL § 1-2 første ledd bokstav (a).

2.4 Forsikringsforholdet

Vederlaget fra forsikringstaker til forsikringsselskapet for denne risikoovergangen er kalt forsikringspremie, som normalt betales årlig.²²

Forsikringstakeren mottar et forsikringsbevis som kvittering for betalt forsikringspremie og inngått forsikringsavtale, jf. FAL § 2-2 første ledd.

Forsikringssummen er det beløpet forsikringstakeren velger å forsikre forsikringsgjenstanden for, og det beløpet som danner grunnlaget for forsikringspremien. Forsikringssummen utgjør dermed det maksimale beløpet gjenstanden kan bli erstattet med dersom forsikringstilfellet resulterer i totaltap.²³

Forsikringsverdien består av den verdien forsikringsgjenstanden ”verdsettes til ved et eventuelt forsikringsoppgjør.”²⁴ Selve verdifastsettelsen kan gjøres på forskjellige måter. Dette vil utdypes nærmere gjennom utmålingsprinsippene nedenfor under punkt 5 i avhandlingen.

2.5 Utmålingsprinsippene ved erstatningsberegningen

Under- og overforsikring²⁵ er dersom forsikringssummen er lavere eller høyere enn den faktiske verdiforringelsen av skaden. Underforsikring foreligger når forsikringssummen er lavere enn verdien av gjenstanden som er forsikret. Forsikringstakeren har ved underforsikring, forsikret forsikringsgjenstanden for et lavere beløp enn det gjenstanden i utgangspunktet er verdt.²⁶ Denne regelen blir imidlertid ikke benyttet ved førsterisikoforsikring, jf. definisjonen nedenfor. Overforsikring er når ”forsikringssummen er større enn forsikringsverdien”²⁷. Sik-

---

²² Bull (2008) s. 24

²³ Bull (2008) s. 442

²⁴ Bull (2008) s. 440

²⁵ Se drøftelsen i punkt 5.2 i avhandlingen

²⁶ Bull (2008) s. 445

²⁷ Bull (2008) s. 443

rede har i slike tilfeller forsikret gjenstanden for en høyere verdi enn hva gjenstanden objektivt kan sies å være verdt.

Reparasjonskostnaden etter regelen i FAL § 6-1 annet ledd, er det beløpet det vil koste å reparere forsikringsgjenstanden etter en skadehendelse.

Gjenanskaffelseskostnaden er den verdien det koster for å gjenanskaffe en tilsvarende gjenstand, jf. FAL § 6-1 annet ledd.

Affeksjonsverdi er en type verdi som ikke utmåles etter antatt markedspris, men heller etter hvor mye gjenstanden var verdt for forsikringstakeren. Her er det som regel personlige årsaker som er bakgrunnen for affeksjonsverdien for sikrede. For eksempel mormors arvede smykkesamling, som man forbinder sterkt med henne. Gjenstanden er i slike tilfeller umulig å gjenskaffe og den økonomiske verdien kan imidlertid variere. Er det som tidligere nevnt, en smykkesamling som er gjenstand for forsikringen vil denne som utgangspunkt ha en selvstendig økonomisk verdi i tillegg til den affeksjonsverdien gjenstanden har for forsikringstakeren. Hvis derimot forsikringsgjenstanden er noen originaler av familiebilder, vil disse som utgangspunkt bare ha affeksjonsverdi for forsikringstakeren og ingen selvstendig økonomisk verdi, se drøftelsen under punkt 5.5 i avhandlingen.

Første risiko er når forsikringsvilkårene i praksis ofte gir sikrede krav på full erstatning opp til forsikringssummen ved skade på forsikringsgjenstanden, til tross for at det teknisk sett foreligger underforsikring. Forsikring på første risiko foreligger dermed når det ikke foretas proring av erstatningen, slik det gjøres ved underforsikring.²⁸ Proring kan her defineres som en fordeling av erstatningen.

Fullverdiforsikring på for eksempel bygninger, innebærer at forsikringsselskapet ”står inne for at forsikringssummen til enhver tid er høy nok til å dekke forsikringsgjenstandens forsikringsverdi.”²⁹ Ved fullverdiforsikring unngår man problemene med underforsikring, ved at forsikringssummen i fullverdiforsikringen utgjør ”det beløp som det til enhver tid vil koste å gjenoppføre en tilsvarende bygning”³⁰. I forsikringstiden vil forsikringssummen fluktuere i tråd med utviklingen av byggekostnadene.

---

²⁸ Bull (2008) s. 445

²⁹ Bull (2008) s. 446

³⁰ Bull (2008) s. 446

2.6 Forhold ved erstatningsutbetalingen

Berikelsesforbudet var lovfestet i FAL 1930 som et grunnleggende prinsipp i skadeforsikringen og gikk ut på at sikrede ikke skulle tjene på et eventuelt forsikringsoppgjør. Den sikrede skulle kun få erstattet sitt økonomiske tap, slik at sikrede var stillet i samme stand som før forsikringstilfellet inntraff. Prinsippet er ikke lenger lovfestet i FAL, men det gjelder fortsatt ved at forsikringsselskapene tar inn bestemmelser om vinningsforbud i forsikringsavtalen³¹.

Læren om condictio indebiti kan defineres som en ”ubetinget tilbakeføringsplikt”³². Denne tilbakeføringsplikten har likhetstrekk med berikelsesforbudet som er definert overfor. Dette betyr at den personen som får et urettmessig beløp utbetalt til seg, plikter å tilbakebetale dette. Det er her kun snakk om selve berikelsen utover det sikrede hadde krav på, som skal tilbakeføres. Spørsmålet om condictio indebiti kan reise seg både ved pengeytelser og realytelser, hvor det i erstatningsoppgjøret er pengeytelsene som er av størst betydning³³.

Forsikringsklagenemnda er et utenomrettslig, tvisteløsningsorgan som ble stiftet i 1970³⁴. FSN avgir rådgivende uttalelser i skadeforsikringssaker som spesielt gjelder forståelsen av forsikringsvilkårene og lovreglene på området. Forsikringsselskapene følger som hovedregel denne praksisen.

---

³¹ Bull (2008) s. 443-444

³² Hagstrøm (2011) s. 700

³³ Hagstrøm (2011) s. 700

³⁴ <https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=971437022> 26.10.15

3 Hensyn bak reglene om erstatningsutmålingen i FAL kapittel 6.

Hovedhensynet bak reglene i FAL om reguleringen av forsikringsretten, står beskrevet i forarbeidene hvor lovgiver mener at ”behovet for et særlig forbrukervern skyldes den markerte forskjell i styrke det som regel er mellom den næringsdrivende på den ene side og den alminnelige forbruker på den andre. Forskjellen i styrke henger sammen med flere forhold. For det første har jevnt over den næringsdrivende ganske andre kunnskaper om produktet og hvilke behov det dekker enn forbrukerne. Som den sakkyndige og profesjonelle part vil også den næringsdrivende jevnt over kunne bruke mer tid og penger på utformingen av vedkommende vare eller tjeneste enn forbrukeren. De næringsdrivende kan også samordne og ivareta sine interesser på en annen måte enn en stor og uensartet gruppe forbrukere.”³⁵ Dette hensynet gjør seg gjeldene spesielt også på grunn av de standardvilkår som foreligger på de forskjellige bransjene. Disse er utarbeidet av forsikringsselskapene og gjør det dermed vanskelig for forsikringstaker å utarbeide noen individuelle forsikringsvilkår.³⁶

Hensynene bak hovedregelen i FAL § 6-1 første ledd, kan ses som først og fremst å være begrunnet i strenge økonomiske forhold. Dette betyr at dersom forsikringsselskapet utbetaler for mye erstatning, vil det påvirke hele forsikringskollektivet ved at alles forsikringer blir dyrere.³⁷

Det kan videre se ut som om regelen også forsøker å sikre forsikringstaker i de tilfeller der det oppstår tvist fordi bestemmelsene i forsikringsavtalen er dårlig formulert eller der forholdet ikke er regulert i avtalen overhodet. Lovbestemmelsen går videre ut på å sørge for at sikrede blir satt tilbake i samme økonomiske stilling, som før forsikringstilfellet inntraff. Dette kommer også frem ved lovens ordlyd, ”full erstatning for sitt økonomiske tap”³⁸.

Hensynet til økt trygghet for den sikrede, har også stor vekt på dette området, ettersom det er svært mange private parter i forsikringsforholdene generelt i forsikringsretten. At disse svake-partene kan forutberegne sin eventuelle erstatning, kan være viktig for sikrede av mange grunner. Dette blir mulig dersom like tilfeller blir behandlet likt, og som dermed er med på å skape forutberegnelighet på rettsområdet.³⁹ Dette bekreftes i forarbeidene til FAL, hvor det fremkommer at forbrukerne ofte vil ”være interessert i enhetlig praksis selskapene imel-

---

³⁵ NOU 1987: 24 s. 22

³⁶ NOU 1987: 24 s. 22

³⁷ NOU 1987: 24 s. 30

³⁸ FAL 1989 § 6-1 første ledd.

³⁹ NOU 1987: 24 s. 30

lom”⁴⁰. Med andre ord kan dette sies ved at ”når et forsikringstilfelle er inntruffet, må forbrukerne ha sikkerhet for at skadeoppgjøret skjer raskt, og at det skjer i overensstemmelse med lov og vilkår.”⁴¹

Fordi forsikringstaker som regel er en privatperson som står overfor en profesjonell aktør, her forsikringsselskapet som motpart, er det naturlig at loven forsøker å legge til rette for et strengt forbrukervern i dette avtaleforholdet⁴². Det kan derfor sies at lovens formål etter regelen i FAL § 1-3 første ledd, er å begrense lovens fravikelighet ved at bestemmelsene bare kan fravikes til gunst for den som utleder rett mot selskapet av forsikringsavtalen. Regelen i FAL § 1-3 første ledd er dermed inntatt av hensyn til den private part som ofte har mindre erfaring og kunnskap enn den profesjonelle part, noe som igjen taler for at sikrede ikke skal kunne klandres like mye som forsikringsselskapet ved en dårlig formulert avtale. Reelle hensyn taler for at man her tolker avtalen til gunst for den svakere part, ettersom man burde kunne forvente mer av den profesjonelle aktør.

---

⁴⁰ NOU 1987: 24 s. 24

⁴¹ NOU 1987: 24 s. 24

⁴² NOU 1987: 24 s. 22

4 Forsikringsoppgjøret

4.1 Innledning

Som nevnt overfor i punkt 1.1, er det mange rettslige steg i forsikringsretten før man står ved selve forsikringsoppgjøret. Det må først og fremst være inngått en forsikringsavtale mellom forsikringsselskapet og forsikringstaker. Her blir altså en eller flere gjenstander, som for eksempel mormors arvede smykkesamling forsikret. Videre må det ha inntruffet et forsikringstilfelle hvor skaden er dekningsmessig. På dette tidspunktet, henvender sikrede seg til forsikringsselskapet for å melde skaden. For at sikrede skal ha krav på erstatning, må skaden meldes til selskapet før den lovfestede meldefristen etter FAL § 8-5 første ledd på ett år utløper. Så lenge saken er til behandling hos forsikringsselskapet, har sikrede en opplysningsplikt etter FAL § 8-1 første ledd. Opplysningsplikten går ut på at sikrede må gi selskapet de opplysningene som sikrede har tilgjengelig, og som selskapet har behov for i sin behandling av forsikringsskadesaken. Ved brudd på denne plikten, kan det spørres om det foreligger svik eller forsøk på svik etter bestemmelsens fjerde ledd, jf. drøftelsen nedenfor under punkt 6 i avhandlingen.

Hovedregelen om erstatningsberegningen i skadeforsikring reguleres i FAL § 6-1 første ledd. Paragrafen består av regler for beregningen av den erstatningen som selskapet skal utbetale ved et eventuelt skadeforsikringsoppgjør. Bestemmelsen er fravikelig og lar det være opp til forsikringsavtalen mellom forsikringsselskapet og forsikringstaker å avgjøre hvordan erstatningen skal beregnes. Paragrafens regler kommer derimot til anvendelse der forsikringsavtalen ikke løser utmålingsspørsmålet, og der det oppstår tolkningsspørsmål på grunn av uklar formulering i avtalen eller vilkårene.⁴³

Utgangspunktet ved erstatningsberegningen i skadeforsikring, er at det bare er det økonomiske tap som skal dekkes ved et forsikringsoppgjør. Forsikringstakeren skal altså ikke tjene på det forsikringstilfellet han eller hun har blitt utsatt for. Dette kommer til uttrykk gjennom det generelle berikelsesforbud i skadeforsikringsretten, som er definert under punkt 2.6 overfor. Regelen er ikke gjentatt i FAL 1989, men forsikringsselskapene har en tendens til å inkorporere dette forbudet i sine generelle forsikringsvilkår. Dette er for eksempel gjort ved teksten; ”forsikringen ikke skal føre til vinning, men bare erstatte det tap som virkelig er lidt innenfor rammen av forsikringsavtalen”⁴⁴. Bull sier at ”forholdet mellom et slikt generelt forbud og de

---

⁴³ NOU 1987: 24 s. 125

⁴⁴ Ifs Generelle vilkår (nov.2005) punkt 11 Jf. Bull (2008) s. 444

enkelte forsikringsvilkårenes detaljerte og utpenslede regler”⁴⁵, kan tenkes å skape fortolkningsproblemer. I slike tilfeller, vil det være avgjørende å benytte de alminnelige avtalerettslige tolkningsprinsipper, for å fastsette innholdet av forsikringsselskapenes vilkårssett.

Etter reglene om selve erstatningsoppgjøret i lovens kapittel 8, sier FAL § 8-2 første ledd at erstatningen skal utbetales ”så snart” selskapet har fått ”rimelig tid” til å vurdere ansvarsforholdet og ”beregne erstatningen”. Lovens ordlyd er altså vag og sier lite om selve erstatningsberegningen ved forsikringsoppgjøret.

4.2 Hva er gjenstand for forsikring?

Det første rettslige spørsmålet, blir her hva kan egentlig forsikres. Bull skriver at spørsmålet egentlig er ”om det eksisterer preseptoriske grenser for hva en forsikringsavtale kan gå ut på”.⁴⁶ Forsikringsavtaleloven av 1930 § 35 første ledd fastslo at ”gjenstanden for skadeforsikring kan enhver lovlig interesse være, når den lar sig ansette i penger”⁴⁷. Ut fra bestemmelsen blir det klart at det var tre vilkår som måtte være oppfylt for at gjenstanden skulle kunne forsikres. For det første måtte det handle om en interesse, som måtte være lovlig og samtidig måtte ha en økonomisk verdi. Det sies videre i teorien at det lå i kortene at dersom ”betingelsene om interessens lovlighet og økonomiske verdi var oppfylt, var forsikringsavtalen ugyldig.”⁴⁸ Denne lovbestemmelsen er ikke videreført til den nåværende lov, så den neste problemstillingen blir om dette gjelder i dag. Må de tre nevnte kumulative vilkårene være oppfylt?

Forarbeidene til dagens lov, begrunner hvorfor kravet ikke er videreført til dagens FAL med at interessebegrepet ikke passer like godt på alle former for skadeforsikring i dag.⁴⁹ Videre slås det fast at det ikke er noe uttrykkelig krav om at interessen må være lovlig etter dagens forsikringsavtalelov. På den annen side, sier Bull at det eksisterer et krav om lovlig interesse som vilkår for en gyldig forsikringsavtale, men at dette er hjemlet i NL 5-1-2⁵⁰, eventuelt avtaleloven § 36.⁵¹ Dette blir videre nevnt i FSN 2012-252, hvor det blir referert til Ifs forsikringsvilkår, og hvor det står klart at ”forsikringen omfatter kun lovlige interesser som kan

---

⁴⁵ Bull (2008) s. 444

⁴⁶ Bull (2008) s. 433

⁴⁷ Bull (2008) s. 433

⁴⁸ Bull (2008) s. 433

⁴⁹ NOU 1987: 24 s.118, jfr. s. 111 og Bull (2008) s. 434

⁵⁰ FSN 2012-252

⁵¹ Bull (2008) s. 434

verdsettes i penger”.⁵² Dermed er ordlyden i bestemmelsen fra 1930 videreført til dagens forsikringsavtalerett.⁵³ Nemdsuttalelsen går videre med å bemerke at ”det er helt klart at det er selskapet som har bevisbyrden for at interessen er ulovlig etter denne bestemmelsen. Selskapet kan ikke snu denne bevisbyrden ved å innta en klausul i vilkårene om at interessen må være lovlig.”⁵⁴ Nemnda bemerker videre at ”hvis selskapet først overtar en forsikring av en verdisak uten å spørre om hvordan gjenstanden er anskaffet, må det ha bevisbyrden for en senere påstand om at ervervet er ulovlig.”⁵⁵ Denne nemdsuttalelsen ble derimot ikke akseptert av selskapet ved utmålingen, noe som taler for at det er uenighet på området. Uenigheten gjør det vanskelig å konkludere på dette punktet, noe som resulterer i at jeg lar spørsmålet om kravet til lovligheten av forsikringsinteressen stå åpen.

Den neste problemstillingen blir om interessen må ha en økonomisk verdi for å kunne bli forsikret, jf. punkt 4.3.

4.3 Erstatningsvilkår etter reglene i FAL

4.3.1 Økonomisk verdi

Må interessen ha en økonomisk verdi for å kunne bli forsikret? Kravet om at forsikringsgjenstanden må ha en økonomisk verdi er heller ikke videreført fra FAL 1930 § 35 første ledd. Forarbeidene problematiserer temaet og spør om en person kan forsikre en gjenstand som verken kan gjenanskaffes eller selges i markedet. Familiebilder er her benyttet som eksempel.⁵⁶ Det fremkommer her at det vanskelig skal være noe i veien for at forsikringstakeren og selskapet takserer⁵⁷ forsikringsverdien på slike gjenstander, hvor sikrede dermed vil få utbetalt det takserte beløpet dersom gjenstanden skulle gå tapt. Dersom forsikringsverdien ikke er taksert, vil en eventuell forsikringsutbetaling avhenge av hvordan forsikringsvilkårene beskriver erstatningsfastsettelsen for skade på eller tap av innbo og løsøre. Disse momentene taler for at interessen må ha en økonomisk verdi for å kunne forsikres.

Utgangspunktet i FAL § 6-1 første ledd er klart, og slår fast at sikrede som utgangspunkt ikke har krav på erstatning der det ikke er lidt et økonomisk tap⁵⁸, som kreves for å få dette vekt-

---

⁵² Ifs Generelle vilkår (november 2005) pkt. 10 Ulovlige interesser. Jf. Bull (2008) s. 436.

⁵³ Bull (2008) s. 436

⁵⁴ SFN 2012-252

⁵⁵ SFN 2012-252

⁵⁶ NOU 1987: 24 s.112 Jf, Bull (2008) s. 438

⁵⁷ Se FAL § 6-2 og drøftelsen under punkt 5.6

⁵⁸ Se drøftelsen under punkt 4.3.1 nedenfor.

lagt ved erstatningsutmålingen i skadeoppgjøret. Det sies videre, i forarbeidene at dersom sikrede kan påvise salgsverdi innen en begrenset krets som familien på grunn av sin affeksjonsverdi, er det tilstrekkelig for at gjenstanden skal sies å ha en økonomisk verdi.⁵⁹ Dette taler imot at interessen må ha en økonomisk verdi for å kunne bli forsikret.

Ut fra drøftelsen overfor kan det virke som om interessen ikke behøver å ha en selvstendig økonomisk verdi for å kunne forsikres. Dette vil imidlertid bli drøftet nærmere under punkt 5.5 og 5.6 nedenfor, hvor spørsmålet om affeksjonsverdi kan legges vekt på ved erstatningsutmålingen, og taksert forsikringsverdi blir drøftet.

4.3.2 Hva ligger i "økonomisk"?

Spørsmålet her blir hva som ligger i begrepet "økonomisk".

Som definisjonen overfor i punkt 2.2, er "økonomisk" det samme som den summen gjenstanden kan repareres- eller gjenanskaffes for- ved en eventuell skade på, eller total tap av denne forsikringsgjenstanden. Tap foreligger når eieren eller rettighetshaveren av gjenstanden eller verdien mister eller blir fratatt råderetten over eller rettighetene til gjenstanden. Tap kan også foreligge ved at gjenstanden blir så skadet at den ikke kan repareres, og heller ikke brukes på samme måte som tidligere. Økonomisk tap foreligger altså når gjenstanden blir utsatt for en hendelse som resulterer i at gjenstandens bruksverdi eller salgsverdi blir redusert på grunn av hendelsen⁶⁰, jf. punkt 2.2 overfor. Det blir imidlertid klart at for at det skal foreligge et tap av økonomisk karakter, må det derfor være en reduksjon i, eller bortfall av gjenstandens bruks- eller omsetningsverdi. Dersom dette ikke er tilfelle, vil tapet ikke kunne sies å være av økonomisk art. Selv om gjenstanden ikke har noen salgsverdi, kan gjenstanden allikevel sies å ha en økonomisk verdi for sikrede. For eksempel dersom gjenstandens bruksverdi er av betydning, og sikrede må erverve en ny gjenstand for å bruke til gjenstandens opprinnelige bruksformål.

Ved forsikring mot tapt inntekt, omkostninger og lignende, er kravet om økonomisk tap ikke så problematisk ettersom erstatningen her må ta "utgangspunkt i og svare til de omkostningene som er pådratt eller den inntekten som er falt bort."⁶¹ Dette faller imidlertid utenfor oppgavens tema.

---

⁵⁹ NOU 1987: 24 s. 112

⁶⁰ Bull (2008) s. 452

⁶¹ Bull (2008) s. 452

Derimot ved tingsskedeforsikring, er begrepet økonomisk tap, litt mer komplisert når det foreligger flere alternative utmålingsprinsipper. ”Det naturlige utgangspunkt er at det er den bortfalte eller reduserte salgs- eller bruksverdi som gir uttrykk for sikredes økonomiske tap”⁶². I tilfeller der disse to verdiene er av forskjellige størrelser, må sikrede ha rett til å kreve at det høyeste beløp legges til grunn. Det er derimot ikke helt slik der hvor gjenstanden kan repareres som et billigere alternativ. I så fall vil forsikringsselskapet kunne legge dette lavere beløpet til grunn for sikredes erstatningsutmåling⁶³. På den annen side, sier forarbeidene⁶⁴ at dersom verdien av reparasjonen eller gjenanskaffelsen er høyere enn den tapte bruksverdien eller salgsverdien, kan sikrede kreve erstatning etter den høyeste summen.⁶⁵ Forarbeidene har oppstilt en viktig forutsetning om at når sikrede bare skal få dekket verdien av å skaffe seg en tilsvarende gjenstand, eller reparere den skadde gjenstanden tilbake til den tidligere standarden, som da den ble skadet eller gikk tapt, må sikrede godta fradrag for verdiøkningen ved en eventuell standardforbedring av forsikringsgjenstanden⁶⁶. Dette drøftes videre nedenfor i punkt 5. Verdien av gjenstanden kan sies å avhenge og variere ut fra hvilket tidspunkt verdsettelsen tar utgangspunkt i.

Det karakteristiske for tingsskedeforsikringene er som jeg sa i punkt 2.2, at ”de gir dekning mot det økonomiske tapet forsikringstakeren lider”⁶⁷ ved at den forsikrede gjenstanden går tapt eller kommer til skade.

På den annen side er det alltid noen som forsøker å tilegne seg mer enn man har krav på. Dette kan gjøres på flere forskjellige måter, og vi skal nedenfor under punkt 6 se på de tilfellene der forsikringstaker prøver på dette ved å oppgi uriktige verdier på de forsikrede gjenstandene som har blitt skadet eller gått tapt. De øker altså verdiene for å kunne få igjen mer på forsikringen. Hvis grensen blir overskredet, oppstår det spørsmål om forsøk på og svik⁶⁸.

Konklusjonen blir her at begrepet økonomisk, får forskjellig betydning avhengig av hvilken forsikringsbransje man står overfor. Imidlertid, er utgangspunktet klart i tingsskedeforsikringen, hvor det er gjenstandens salgs- eller bruksverdi som utgjør gjenstandenes økonomiske verdi.

---

⁶² Bull (2008) s. 452

⁶³ Bull (2008) s. 452

⁶⁴ NOU 1987: 24 s. 126

⁶⁵ Bull (2008) s. 452

⁶⁶ Bull (2008) s. 452

⁶⁷ Bull (2008) s. 28

⁶⁸ Se drøftelsen under punkt 6.

4.3.3 Er forsikringstilfellet dekningsmessig etter forsikringsavtalen?

For at spørsmålet om erstatning i forsikringsretten skal bli aktuelt, må det ha inntruffet en skadehendelse på den forsikrede gjenstanden. Ettersom FAL ikke behandler de mulige skadehendelsene, vil det kun avhenge av en tolkning av forsikringsavtalen og selskapenes vilkår om skaden er dekningsmessig eller ei. Dette vil ikke bli problematisert videre i denne avhandlingen, ettersom man dermed må tolke forsikringsvilkårene for å se hvilke skader som er dekningsmessige. Forsikringsvilkårene har som regel bestemmelser rundt hvilke av disse mulige hendelsene som er dekningsmessige, og hvilke som faller utenfor forsikringen.

Hvert forsikringsselskap har egne forsikringsvilkår som forsikringstaker kan sies å godkjenne ved å inngå avtale om forsikring med dem. Disse forsikringsvilkårene er avtalerettslig bindende og skaden eller ødeleggelsen på den forsikrede gjenstanden må oppfylle de kravene disse vilkårene stiller, for at skaden eller ødeleggelsen skal bli dekningsmessig. Målet til FAL er å sikre forsikringstakeren og sikre mot urimelige avtalevilkår⁶⁹. Loven er preseptorisk og skal her verne om den svakere part. Dette vernet er spesielt der det ikke foreligger bestemmelser om de forskjellige reglene i vilkårene, eller der disse er upresist formulert.

Hovedregelen i FAL § 6-1 første ledd om erstatningsberegningen i forsikringsoppgjøret i skadeforsikring, går som nevnt i punkt 4.1, ut på at sikrede har krav på ”full erstatning” for ”sitt økonomiske tap”. Ordlyden er klar, og sier at forsikringstaker skal få sitt økonomiske tap erstattet fullt ut. I likhet med regelen i FAL er prinsippet i den generelle erstatningsretten om at forsikringstakeren skal settes tilbake i samme stilling som før hendelsen inntraff, kommet klart til uttrykk i skadeserstatningsloven av 13. Juni 1969 nr. 26 § 4-1. At FAL bruker uttrykket ”økonomiske tap” taler for at det bare er de økonomiske verdiene⁷⁰ som skal medregnes i erstatningsoppgjøret. Dersom boligen til forsikringstaker brenner ned, og forsikringstakers arvede smykkesamling fra mormor går tapt i brannen, kan det bli naturlig å spørre om man kan legge vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen, jf. drøftelsen nedenfor i punkt 5.5, ettersom gjenanskaffelse ikke resulterer i at man får mormors smykkesamling tilbake. Tilsvarende nye smykker er ikke det samme, og det er ikke alltid forsikringstaker ønsker gjenanskaffelse i slike tilfeller, hvor det er affeksjonsverdien som er viktigst for sikrede. På samme måte gjelder dette ved familiebilder, som i utgangspunktet ikke har noen økonomisk verdi. Det blir dermed ikke noe økonomisk tap, som forsikringen kan erstatte ved gjenanskaffelse eller med penger ved innbo- eller verdigjenstandsforsikring.

---

⁶⁹ Ot.prp.nr.49 (1988-1989) om lov om forsikringsavtaler. Merknader til lovens del A. s. 29.

⁷⁰ Se drøftelsen under punkt 4.3.1

4.3.4 Det rettslige eierskapet

Et problem som reiser seg spesielt i tingskadeforsikring, er det rettslige eierskapet av gjenstanden. Er det rettslige eierskapet et vilkår for at gjenstanden kan forsikres?

Verdigjenstand- og innboforsikring gjelder forsikring av løsøre-gjenstander, som er lett å forflytte. I FSN uttalelse 4704 fra 2003, dreide saken seg om akkurat dette. Det ble ved tegningen i 2000, ikke stilt spørsmål rundt eierskapet av gullkjedet til sikrede. SpareBank 1 Skadeforsikring AS avsto dermed dekningen og henviste til at sikrede ikke hadde kunnet dokumentere at smykket var en lovlig interesse. Nemnda bemerket at dersom selskapet ikke hadde stilt spørsmål ved eierskapet tidligere, kunne de heller ikke legge vekt på dette etter at det har inntruffet et forsikringsforhold hvor hendelsen er erstatningsmessig. Nemnda viste til at sikrede hadde fremlagt dokumentasjonen på kjøpet og oppgjøret som taler for at han var den rette eier av smykket, når forsikringsforholdet skjedde. De sier videre at man ikke kan avslå erstatning på grunnlag av at gjenstanden er kjøpt privat⁷¹. Det skal dermed kunne kreves bevis for eierskapet ved inngåelsen av forsikringen på gjenstanden, men dersom dette ikke er gjort, kan ikke forsikringsselskapet kreve bevis for eierskapet på et senere tidspunkt.

Etter mitt syn, vil det være urimelig om erstatningsutmålingen ved forsikringsgjenstandenes forsikring skulle vært avhengig av fremleggelse av for eksempel kvitteringen for ervervelsen av gjenstanden, kanskje mange år etter tegningen av forsikringen.

Konklusjonen her er at det rettslige eierskapet ikke representerer et vilkår for at gjenstanden skal kunne forsikres.

4.4 Sikredes opplysningsplikt ved erstatningsoppgjøret etter FAL § 8-1 første ledd.

Som FSN gjør rede for i uttalelse 3023, består sikredes plikter ved erstatningsoppgjøret hovedsakelig i at denne skal bidra til et mest mulig riktig erstatningsoppgjør. Nemnda sier at erstatningsoppgjøret ”vil være basert på et samarbeids- og tillitsforhold mellom sikrede og selskapet. Selskapet har plikt til å erstatte sikredes tap i samsvar med forsikringsvilkårene dersom betingelsene for dette er til stede. Selskapet har imidlertid både rett og plikt til å kontrollere de opplysninger som sikrede har gitt både med hensyn til skadeårsaken og skadeomfanget”⁷², noe som gjør muligheten for svik mindre. Sikredes plikt etter FAL § 8-1 første ledd,

---

⁷¹ FSN 4704

⁷² FSN 3023 og Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 276

går ut på å medvirke til erstatningsberegningen ved å ”gi de opplysninger som selskapet trenger for skadeoppgjøret”⁷³.

Ved brudd på denne opplysningsplikten kan det bli spørsmål om svik, se drøftelsen under punkt 6 i avhandlingen. Imidlertid kan brudd på denne plikten også resultere i at selskapet ikke får klarlagt sitt erstatningsansvar, som igjen vil ende med at selskapet ikke utbetaler erstatningen til sikrede. Selskapets reaksjonsadgang overfor sikrede når denne har brutt plikten sin, er ikke undergitt noen generell regulering i loven, utenom to tilfeller. Det ene gjelder der dette utgjør svik i skadeoppgjøret etter bestemmelsens fjerde ledd, hvor sikrede mister sin rett på erstatning⁷⁴, jf. punkt 6 nedenfor. Det andre tilfellet, gjelder selskapets renteplikt etter FAL § 8-4, som ikke vil bli behandlet nærmere. Mer om selskapets plikt nedenfor i punkt 4.5.

Dersom sikrede unngår å oppfylle sin opplysningsplikt til å medvirke ved oppgjøret, vil resultatet kunne bli at erstatningen utsettes til skade for forsikringstaker. Forarbeidene sier også at et uriktig erstatningsoppgjør kan korrigeres på et senere tidspunkt, hvor dette også kan være til skade for sikrede, dersom denne må tilbakebetale deler av oppgjøret hun eller han allerede har fått utbetalt⁷⁵ etter reglene om *condictio indebiti* som er definert i punkt 2.6 overfor.

4.5 Selskapets plikt til å utbetale erstatning etter FAL § 8-2 første ledd

Etter FAL § 8-2 første ledd, har selskapet en plikt til å utbetale erstatningen ”så snart selskapet har hatt rimelig tid” på å gjennomføre erstatningsutmålingen. For at selskapet skal kunne gjøre dette, må det først og fremst foreligge et forsikringstilfelle, samtidig som forsikringstaker må ha oppfylt sin opplysningsplikt etter bestemmelsen i FAL § 8-1 første ledd.

I de tilfeller der sikrede unnlater å medvirke til erstatningsoppgjøret, og dermed misligholder sin opplysningsplikt etter FAL § 8-1 første ledd, blir det rettslige problemet her om selskapet dermed bryter sin plikt ved å ikke utbetale erstatning etter FAL § 8-2 første ledd.

På den ene siden, kan det virke urimelig overfor selskapet hvis sikrede skulle få utbetalt erstatning når han ikke bidrar ved selve oppgjøret som han er pålagt å gjøre. Det vil samtidig være urimelig for forsikringsselskapet å måtte utbetale erstatning når ansvarsforholdet og erstatningsberegningen ikke har vært mulig å fastslå på grunn av sikredes brudd på opplysningsplikten⁷⁶. FSN uttaler her at ”dersom (...) sikrede ikke medvirker til sakens fulle opplys-

---

⁷³ FSN 3023 og Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 276

⁷⁴ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 280

⁷⁵ NOU 1987: 24 s. 177

⁷⁶ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 279-280

ning, vil det etter alminnelige regler om bevisbyrde og bevisføringsplikt, til syvende og sist gå utover ham dersom selskapet på det foreliggende grunnlag finner å måtte nekte erstatning eller redusere erstatningskravet⁷⁷. Disse grunnene taler for at selskapet ikke bryter utbetalingsplikten sin ved å holde tilbake erstatningen i saker hvor sikrede ikke medvirker til oppgjøret av forsikringssaken.

På den annen side, kan det foreligge forhold av en spesiell art som er grunnen for at sikrede ikke oppfyller plikten sin, noe som taler for at selskapet må ta en vurdering ut fra den informasjonen det har tilgjengelig. Imidlertid kan det ikke legges vekt på slike spesielle grunner sikrede er utsatt for, med mindre sikrede opplyser om dette. Disse grunnene skal kunne inngå i en konkret helhetsvurdering, men skal ikke vektlegges individuelt. Videre kan det tenkes at selskapet ønsker å bli ferdig med forsikringssaken så fort som mulig, og at de derfor vil utbetale erstatningen direkte dersom det gjelder et mindre beløp. Igjen, vil de forhold at sikrede representerer den svakere part i forsikringsforholdet, tale for at han eller hun skal fått utbetalt erstatningen uten å måtte bli pålagt noen medvirkningsplikt. Dette taler derfor for at selskapet bryter plikten sin, dersom de ikke utbetaler erstatningen til sikrede selv om denne ikke har overholdt opplysningsplikten sin for medvirkning ved erstatningsoppgjøret.

Ut fra drøftelsen overfor og FSN uttalelse 3023 som det er referert til, er det klart at selskapet ikke bryter plikten sin dersom de skulle unngå å utbetale erstatningen til sikrede når denne har opptrådt klanderverdig ved å ikke oppfylle sin rettslige medvirkningsplikt. Dette viser at selv om opplysningsplikten er brutt, er det ikke nødvendigvis snakk om svik, ettersom det kreves at sikredes opptreden var ”bevisst” etter reglen i FAL § 8-1 fjerde ledd første setning.

---

⁷⁷ FSN 3023

5 De generelle utmålingsprinsippene

5.1 Innledning

Som det er gjort rede for tidligere i denne avhandlingen, er lovbestemmelsen i FAL § 6-1 fravikelig i sin helhet. Lovgiver har dermed ikke sett behov for å regulere selve erstatningsberegningen i lovgivningen⁷⁸. Forsikringsvilkårene har som oftest utfyllende regler om erstatningsutmålingen ved et eventuelt skadeoppgjør. Lovens forarbeider sier i tillegg at det bare er nødvendig med lovregulering av ”noen få hovedspørsmål”⁷⁹ som dermed har blitt tatt inn i lovens § 6-1. Formålet med bestemmelsen, er at den ville komme til anvendelse ”hvis det var huller i avtalereguleringen av beregningsspørsmålet, og mer generelt som tolkningsregel dersom vilkårene skulle være uklart formulert”⁸⁰. Utmålingsprinsippene kommer i utgangspunkt fra forsikringsvilkårene, noe som har resultert i at de derfor er avtalebaserte og dermed ulovfestede.

Det klare utgangspunkt i forarbeidene, er at ”når erstatning skal betales for skade på eller ødeleggelse av ting, finnes det derimot flere mulige utmålingsprinsipper. Det prinsipielle utgangspunktet, må her være at det er den bortfalte eller reduserte salgs- eller bruksverdi som gir uttrykk for sikredes økonomiske tap på grunn av skaden. Sikrede må derfor kunne kreve det største av disse beløpene erstattet”⁸¹. Det skal her ses på hvilke utmålingsprinsipper som gjør seg gjeldene ved erstatningsberegningen i skadeforsikringsoppgjørene.

5.2 Under- og overforsikring

5.2.1 Innledning

Som definert i punkt 2.5 overfor, er forsikringssummen lavere enn forsikringsverdien når det er tale om underforsikring. Dette betyr at dersom det oppstår et skadetilfelle hvor den forsikrede gjenstanden går tapt, vil forsikringen bare dekke erstatning opp til den forsikringssummen som er fastsatt. Dette vil si at gjenstanden ikke vil bli erstattet fullt ut, selv om det er ”full erstatning”⁸² som er det normale ut fra lovgivningen på skadeforsikringsrettens område. Her går imidlertid forsikringsvilkårene foran det som kommer til uttrykk i lovbestemmelsen. Forsikringsgjenstanden vil i slike tilfeller bare bli erstattet med et beløp tilsvarende gjenstan-

---

⁷⁸ Bull (2008) s. 451

⁷⁹ NOU 1987: 24 s. 119

⁸⁰ NOU 1987: 24 s. 119 og Bull (2008) s. 451

⁸¹ NOU 1987: 24 s. 126

⁸² FAL § 6-1 første ledd

dens forsikringssum, til tross for at gjenstandens forsikringsverdi er høyere. Dersom sikrede skulle ha fått erstatningen utmålt etter lovens hovedregel i FAL § 6-1 første ledd, ville dette resultert i at hele forsikringsverdien til gjenstanden ville blitt erstattet fullt ut.

På den annen side, dersom gjenstanden er overforsikret, betyr det at forsikringssummen er høyere enn forsikringsverdien. Dersom dette er tilfelle, vil forsikringsselskapet allikevel bare erstatte den forsikrede gjenstanden med gjenstandens forsikringsverdi, som i slike tilfeller utgjør et beløp mindre enn forsikringssummen. Som nevnt overfor, er et av hovedprinsippene i skadeforsikringen, at ingen skal tjene på å bli utsatt for en skade⁸³. Dette objektive berikelsesforbudet gjelder parallelt med hovedregelen i FAL § 6-1 første ledd, om at sikrede skal få ”full erstatning” for sitt økonomiske tap. Forsikringssummen danner grunnlaget for forsikringspremien, som i disse tilfellene vil si at man enten betaler lavere eller høyere premie enn man i utgangspunktet skulle ha gjort, dersom man hadde fått fastsatt en mer riktig forsikringssum.

5.2.2 FAL 1930 vs. FAL 1989

Om underforsikring heter det i FAL 1930 § 40, at dersom forsikringssummen er ”mindre enn forsikringsverdien, skal selskapet bare erstatte så stor del av skaden som svarer til forholdet mellom forsikringssummen og forsikringsverdien”⁸⁴. Komiteens motiver ga her uttrykk for at dersom partene mener at selskapet skal ”hefte på annen måte enn lovbestemmelsen, må dette fremgå av avtalen”⁸⁵. Selskapet skulle dermed som utgangspunkt, innenfor rekkevidden av forsikringssummen, erstatte enhver inntruffet skade fullt ut. Dette utgangspunktet er ikke uttrykkelig gjentatt i FAL 1989 § 6-1 første ledd, se drøftelsen overfor i punkt 4.1. Imidlertid er det slik at fordi loven er deklarasjonsregulert, kan partene fritt inngå avtaler som fraviker lovregelen i FAL § 6-1 første ledd, som gir sikrede rett på ”full erstatning for sitt økonomiske tap”. Dersom partene inngår avtaler som innebærer slik underforsikring av forsikringsgjenstanden, vil denne klart resultere i at sikrede ikke får full erstatning for sitt økonomiske tap. Urimeligheten avhenger av i hvilken grad gjenstanden er underforsikret. Selv om gjenstanden er underforsikret, betyr ikke dette umiddelbart at det er snakk om store forskjeller i utbetalingen. Dersom forsikringsgjenstanden blir utsatt for total tap, vil denne form for forsikring kun erstatte forsikringssummen. Dersom det er en reparerbar skade som forsikringsgjenstanden er utsatt for, vil underforsikringen bare dekke opp til en forholdsmessig andel av det oppståtte tapet. Denne forholdsmessige prosentandelen beregnes ut fra forholdet mellom forsikringsverdien og for-

---

⁸³ Bull (2008) s. 440

⁸⁴ Lov om forsikringsavtaler av 6 juni 1930: med motiver og anmerkninger. s. 114

⁸⁵ Lov om forsikringsavtaler av 6 juni 1930: med motiver og anmerkninger. s. 114

sikringssummen⁸⁶. Dette betyr at dersom forsikringssummen utgjør 60% av forsikringsgjenstandens forsikringsverdi, vil forsikringen bare dekke 60 % av reparasjonskostnadene på forsikringsgjenstanden.⁸⁷

5.2.3 Bakgrunnen for under- og overforsikring

Som regel skyldes forsikringstilfeller der gjenstanden er underforsikret, at forsikringstaker har vært uvitende om forsikringsgjenstandens objektive verdi. En annen grunn kan være at sikrede har ønsket å betale så lite som mulig i forsikringspremie for den nevnte forsikringen. Forsikringstakeren kan videre ha regnet på sannsynligheten for at forsikringstilfellet skal inntre, for så å underforsikre gjenstanden til det punktet han har råd til å betale resten av beløpet i tillegg til erstatningen, for å få ervervet en ny gjenstand eller reparasjon av den skadde forsikringsgjenstanden.

Grunnene til at en forsikringsgjenstand er overforsikret, kan være mange. Først og fremst kan det skyldes uvitenhet fra forsikringstaker. Det samme gjelder her som ved underforsikring, at sikrede er uvitende om forsikringsgjenstandens ”objektive verdi”⁸⁸. Motsatt kan forsikringstaker ha forutsett og beregnet en verdistigning av forsikringsgjenstanden, som denne ville få med i et eventuelt forsikringsskadeoppgjør. Dersom det sistnevnte hadde vært tilfelle, vil sikrede i denne situasjonen, sikre seg mot at gjenstanden er underforsikret dersom verdien på gjenstanden skulle ha steget i forsikringstiden. Sist men ikke minst, kan overforsikring være et forsøk på svik. Bull nevner dette ved å si at før tegningen, har forsikringstakeren ofte ”spekulert i at den reelle forsikringsverdien ikke vil la seg fastslå med sikkerhet ved et forsikringstilfelle, og at han derfor vil få utbetalt forsikringssummen”⁸⁹.

5.2.4 Ulempe for sikrede?

Representerer under- og overforsikring som utmålingsprinsipper, en ulempe for sikrede?

Både underforsikring og overforsikring som utmålingsprinsipper, er uheldige for sikrede ettersom de ikke resulterer i dekning av sikredes fulle økonomiske tap. Imidlertid, kan underforsikring være ønskelig der sikredes gjenstand er i dårlig stand, for eksempel et klubbhus som det ikke er planlagt å pusse opp, og hvor klubben ønsker å betale lavest mulig premie av økonomiske grunner. Dette er tilfellet i FSN 6923 selv om situasjonen til ungdomslaget her

---

⁸⁶ Bull (2008) s. 445

⁸⁷ Bull (2008) s. 445

⁸⁸ Bull (2008) s. 443

⁸⁹ Bull (2008) s. 443

endret seg når de bestemte seg for å pusse opp bygningen i dugnadsånd. Videre er det typisk at reglene om egenandel og forholdsmessig dekning faller inn under underforsikring, som dermed resulterer i at sikrede får mindre erstatning enn sikredes økonomiske tap, og som dermed utgjør en ulempe for sikrede. Ved overforsikring, kan forsikringspremien bli beregnet svært mye høyere enn hva den egentlig skulle ha vært, hvis forsikringssummen var korrekt. Dette igjen vil utgjøre en ulempe for sikrede, ettersom sikrede vil måtte betale mer for forsikringen selv om forsikringen uansett ikke vil dekke et høyere beløp enn det økonomiske tapet sikrede blir påført ved en skade.

Ut fra drøftelsen her, blir det klart at under- og overforsikring som utmålingsprinsipper representerer en ulempe for sikrede i de fleste tilfeller.

5.3 Reparasjonskostnad

5.3.1 Innledning

I de forsikringstilfellene hvor den forsikrede gjenstanden ikke har gått tapt, men er skadet, er reparasjon etter FAL § 6-1 annet ledd, i mange tilfeller det mest lønnsomme for forsikrings-selskapene. Dette er spesielt der gjenstanden på enkel og rimelig måte kan repareres, og dersom sikrede ønsker denne løsningen. Forsikringstaker har nemlig en valgt rett etter FAL § 6-1 tredje ledd, hvor sikrede kan velge å få erstatningen utbetalt i penger, dersom ikke annet er avtalt, eller fremkommer av forsikringsvilkårene. I noen tilfeller er det imidlertid på det rene, at reparasjonen vil utgjøre en økning av standarden på forsikringsobjektet. Spørsmålet som oppstår her er om det skal gjøres fradrag for denne verdiøkningen som reparasjonen har medført, se drøftelsen i punkt 5.3.4.

5.3.2 Hensyn bak erstatning av reparasjonskostnaden

Hovedhensynet bak denne formen for erstatning, står seg først og fremst ved strenge økonomiske hensyn⁹⁰. Ved snakk om andre former for erstatning enn reparasjon, vil dette gå utover resten av forsikringskollektivet ved at alle medlemmenes forsikringer blir dyrere. Forsikringspremiene er noe forsikringsselskapene forsøker å holde så lave som mulig, av hensyn til sine medlemmer, og av hensyn til seg selv av konkurransemessige hensyn.

Det neste hensynet bak dette erstatningsalternativet, er at det kan vært billigere for forsikringsselskapet å erstatte kostanden for reparasjon, der dette lar seg gjøre på en rask og enkel

---

⁹⁰ NOU 1987: 24 s. 30

måte, enn det hadde vært for gjenanskaffelseskostnaden eller andre alternative erstatningsmåter.

Reparasjon kan videre være avgjørende i de tilfellene der forsikringsgjenstanden har størst affeksjonsverdi for sikrede, og gjenstanden ikke kan gjenanskaffes på annen måte. Dette er for eksempel tilfellet der gamle familiebilder blir skadet. Disse bildene vil ikke kunne erstattes ved gjenanskaffelse, og vil som utgangspunkt heller ikke kunne bli erstattet etter bildenes økonomiske verdi ettersom familiebilder som regel ikke har noen slik selvstendig økonomisk verdi. Det samme gjelder ved skade på smykkesamlingen arvet fra mormor, som i tillegg til affeksjonsverdien har en selvstendig økonomisk verdi som i utgangspunktet kan erstattes i penger. Hensynet taler for at gjenstander med affeksjonsverdi skal bli erstattet ved reparasjonskostnadene der reparasjon av gjenstandene er mulig.

5.3.3 Forsikringsselskapenes forsikringsvilkår – ”vesentlig samme stand”

De fleste forsikringsselskapene har valgt å innskrenke sikredes rettigheter, ved at de implementerer i vilkårene at de kan reparere gjenstanden så den er ”i samme eller i vesentlig samme stand” som før forsikringstilfellet inntraff. Det samme gjelder ved gjenanskaffelse, se drøftelsen under punkt 5.4.

Den rettslige problemstillingen blir her, hva som ligger i dette forsikringsvilkåret. Hva tilfredsstiller kravet til ”vesentlig samme stand”?

Vilkårets ordlyd legger opp til en skjønnsmessig vurdering hvor flere forhold må vektlegges. I FSN 2013-383 sier nemnda at det i vurderingen må tas ”hensyn til forholdet mellom reparasjonskostnadene ved reparasjonen og den verdiøkning eller funksjonsforbedring en slik kostnad medfører”⁹¹. Saken gjaldt vannskade på ett gulv, hvor deler av parketten, i en åpen løsning måtte skiftes. Sikrede mente en delvis utskiftning med overgangslist utgjorde en kvalitetsdegradering av boligen som hadde særpreg med helhetlig gulv. Sikrede mente også at man ikke lenger fikk tak i samme type parkett, og ønsket ikke å eventuelt lakkere den nye parketten. Selskapet mente utskiftning av deler av parketten med en overgangslist, oppfylte vilkåret om ”vesentlig samme stand”, ettersom dette var det klart billigste alternativet og ikke utgjorde så markante forskjeller. Selskapet fikk enstemmig medhold av FSN i saken. Det fremkommer av sakens faktum at FSN la vekt på den generelle standarden på gulvet og boligen, alder på gulvet, utseende og prisen i sin skjønnsmessige helhetsvurdering av om utskiftningen resulterte i gulv av tilsvarende eller ”vesentlig samme stand” som før skaden inntraff.

---

⁹¹ FSN 2013-383

I FSN 2012-649 fikk selskapet medhold i at erstatning for å reparere gjerdet tilbake i samme stand, var det som var erstatningsmessig til tross for at selskapets takstmann ikke anbefalte dette, fordi konstruksjonen var svak fra før av. Nemnda ga medhold i at rivning og ombygging av hele gjerdet utgjorde en forbedring, noe som er uttrykkelig unntatt i forsikringsvilkårene. Nemnda kom frem til at reparasjon er det riktige, selv om denne løsningen ikke var anbefalt.

Det kan ut fra drøftelsen overfor, trekkes paralleller fra FSN uttalelsene, som sier at en skjønnsmessig helhetsvurdering må til for å vurderer hva som tilfredsstiller kravet til vesentlig samme stand. Det kan ikke sies noe konkret om hva som kreves for at vilkåret er oppfylt.

5.3.4 Fradrag for økning av standarden på forsikringsgjenstanden ved reparasjon?

I noen tilfeller, er det slik at reparasjonen har resultert i en standardøkning av gjenstanden, som igjen har resultert i en verdiøkning av forsikringsobjektet. Spørsmålet blir her om det kan gjøres fradrag for denne verdiøkningen i erstatningsberegningen.

Forarbeidene⁹² til FAL § 6-1 sier at ”erstatning beregnet på disse måter må være begrenset til sikredes kostnad med å skaffe seg en annen gjenstand av tilsvarende standard og kvalitet som den ødelagte (jf. FAL § 37), eller kostnadene med å reparere til tidligere standard. Noen form for nyverdi erstatning kan ikke kreves etter § 6-1 første ledd. Fører gjenanskaffelse eller reparasjon til standardforbedring, må sikrede tåle fradrag i erstatningen for verdiøkningen. Vil ikke sikrede godta dette, må han i stedet kreve erstatningen utmålt etter tapt salgs- eller bruksverdi”⁹³.

Forarbeidene uttrykker at dersom reparasjonene resulterer i en økning av standarden på forsikringsgjenstanden, vil sikrede måtte godta eventuelle reduksjoner i erstatningen i form av fradrag for verdiøkningen av forsikringsobjektet. Dette kommer også klart til syne i en rekke nemndsuttalelser som omhandler temaet.

Ut fra FSN 3643, blir det klart at ”slik nemnda forstår det, er vilkårenes pkt. 7.1.1 basert på den forutsetning at gjenoppbyggingen enten fører til at det gjenoppførte bygg har samme eller større verdi enn bygget hadde før skaden. Når dette ikke er tilfelle, må sikredes økonomiske

---

⁹² NOU 1987: 24 s. 126

⁹³ NOU 1987: 24 s. 126

tap, iht. vilkårenes pkt. 7.1.3, danne nederste grense for erstatningen. Dersom partene ikke blir enige om verditapet som følge av brannen, må dette avgjøres ved skjønn.” Dette innebærer at dersom gjenoppføringen resulterer i en verdiøkning av forsikringsgjenstanden, gjøres det fradrag for denne økningen. På den annen side, kommer det frem av FSN 4354, at ”full dekning for gjenoppføringskostnader uten fradrag for alder, slitasje etc, ville gitt sikrede en betydelig gevinst. I utgangspunktet er dette i strid med det generelle berikelsesforbudet i forsikring. Man har likevel akseptert forsikring av bolig på nyverdivilkår, for at sikrede ved totalskade skal bli satt økonomisk i stand til å bygge opp tilsvarende bolig, selv om dette gir vedkommende en gevinst.”

I FSN 1084, gjaldt saken en skade på en verdigjenstand, hvor et videokamera forsikret med en forsikringssum på kr 10.000, ble skadet. Videokameraet ble forsøkt reparert flere ganger for til sammen kr 6.615, som ble dekket av forsikringsselskapet. Forsikringsselskapet utbetalte i tillegg kr 3.385, altså det resterende av gjenstandens forsikringssum, når sikrede fremsatte nytt krav mot selskapet, denne gangen for nytt videokamera. Selskapet mente derfor at de nå var fri for sine forpliktelser. FSN kom her til at ”som alt overveiende hovedregel representerer forsikringsverdien øvre grense for selskapets erstatningsplikt. Hvis selskapet tok initiativ til eller medvirket til forgjeves reparasjonsforsøk kunne løsningen bli en annen”⁹⁴. Nemda bemerket at sikrede ikke hadde krav på erstatning utover forsikringsverdien, som sikrede i dette tilfellet hadde fått dekket gjennom de opplistede kravene.

Det er videre gjort gjeldene i FSN 2767, at ”uten hjemmel i vilkårene, kan ikke selskapet anvende slike generelle aldersfradrag” ved erstatningsutmåling.

Ut fra disse nemndsuttalelsene blir det klart at forsikringsrettens mål er å oppnå et mest mulig riktig resultat i skadesakene ved at forsikringsselskapet kun skal dekke sikredes økonomiske tap. Det blir videre klart, at de forskjellige utmålingsprinsippene avhenger av avtalebestemmelsene i forsikringsvilkårene, for om loven skal kunne fravikes til fordel for andre avtalte utmålingsprinsipper ved erstatningsberegningen.

Ut fra drøftelsen, synes konklusjonen å være at det gjøres fradrag for forsikringsgjenstandens verdiøkning ved erstatning av reparasjonskostnader.

---

⁹⁴ FSN 1084

5.3.5 Plikt til å reparere?

Den neste problemstillingen er om det foreligger en plikt til å reparere forsikringsgjenstanden. Plikter sikrede å reparere forsikringsgjenstanden der reparasjon av gjenstanden er mulig?

FAL § 6-1 annet ledd oppramser som tidligere nevnt, to alternative utmålingsprinsipper for erstatningsberegningen i tingskadeforsikringsoppgjøret. Det første prinsippet som nevnes, er reparasjonskostnadene. FAL § 6-1 annet ledd sier at dersom erstatningen skal utmåles etter reparasjonskostnaden, kan sikrede kreve erstatning ”for slik kostnad”, selv om reparasjon ikke blir foretatt. Ordlyden taler for at sikrede ikke har en plikt til å reparere gjenstanden, selv om det er dette som er det utvalgte alternativet. Bestemmelsens ordlyd taler for at sikrede i slike tilfeller kan velge å heller få kostnadene selskapet hadde måttet bruke på reparasjonen, utbetalt i penger. Et spørsmål som reiser seg her er om sikrede kan kreve å få dekket merverdiavgiften, når han ikke reparerer, og dermed ikke pådrar utgifter til merverdiavgiften. Høyesterett konkluderte i Rt. 1986 s. 463 med at ”erstatning utbetales etter utgiftene til verkstedsreparasjon - inklusiv merverdiavgift”. På den annen side, blir dette i praksis ikke sjeldent regulert annerledes enn loven her⁹⁵. Bestemmelsens tredje ledd bekrefter dette, ved at sikrede kan kreve erstatningen ”utbetalt i penger”, når ikke annet fremgår av vilkårene. Delkonklusjonen her er at sikrede kan kreve erstatning inkludert merverdiavgiften der det hadde vært del av reparasjonskostnaden og, hvor forsikringsvilkårene ikke bestemmer noe annet.

Når man ser hen til eksempelet om den arvede smykkesamlingen fra mormor, taler reelle hensyn for at man skal kunne ha en plikt til reparasjon, for å for eksempel bevise at det foreligger affeksjonsverdi ved gjenstanden. På den annen side, ville det vært urimelig om det forelå en plikt til reparasjon, ettersom dette kanskje kan resultere i endringer ved selve smykkesamlingen.

FAL § 6-1 annet og tredje ledd, gir sikrede en valgtrett, noe som i utgangspunkt må passe forsikringstaker bra, i de fleste forsikringssaker som eventuelt skulle dukke opp.

Det blir ut fra drøftelsen her og fra unntaket i FAL § 6-1 annet ledd siste setning, klart at det er forsikringsvilkårene som avgjør om det foreligger en plikt til å reparere gjenstanden eller ikke ved ordlyden, ”Dette gjelder ikke, dersom noe annet fremgår av vilkårene”.

---

⁹⁵ Bull (2008) s. 453

5.4 Gjenanskaffelseskostnad

5.4.1 Innledning

Gjenanskaffelseskostnad er definert i punkt 2.5 overfor, som den verdien det vil koste å gjenanskaffe en tilsvarende gjenstand, jf. FAL § 6-1 annet ledd. Dette erstatningsutmålingsprinsippet er et av de mest anvendte utmålingsprinsippene i skadeforsikringen, og er som utgangspunkt det alternative utmålingsprinsipp til reparasjonskostnaden som drøftet overfor i punkt 5.3.

5.4.2 Historisk utvikling

Den historiske bakgrunn for gjenanskaffelsesverdi som utmålingsprinsipp, kommer til syne gjennom den gamle brannforsikringen. I henhold til Herlofson, kom dette prinsippet allerede til syne i de gamle ”gildevedtektene”⁹⁶. Herlofson henviser til vedtektene, hvor det heter ”vi skal innestå for vår gildebrors hus, der hvor han før sitt husfolk og sine gjester, og for hans fjøs. Vi skal komme og gjenreise dem like gode som før. Enhver skal til det ta slikt tømmer som den vil som eide huset, og en bundt never. Enhver som undlater å gi sitt bidrag til erstatning for husene skal bøte en halv måneds mat”⁹⁷.

Denne ”skrå” er fra 1200-tallet og viser en begynnelse på forsikringsretten i norsk rett. Forsikringen ved brann, gikk altså ut på at man fikk hjelp til å gjenoppbygge huset sitt. Det kommer frem fra teksten at, andre medborgere har en plikt til å bidra i gjenoppbyggingsarbeidet. Her ser man tegn til tanken om at sikrede skal bli satt i samme stilling som før skaden inntraff, noe som har utviklet seg mot det nåværende prinsippet om at det er sikredes økonomiske tap som dekkes.

Utgangspunktet i forsikringsretten for forsikring på bygninger, begynte med å bare være en brannforsikring som man ser overfor fra 1200-tallet. Altså at forsikringen bare kom til anvendelse dersom bygningen ble utsatt for brann. Denne type forsikring har utviklet seg gradvis underveis ettersom selskapene har begynt å skape sine egne forsikringsvilkår, og dermed skaper konkurranse mellom selskapene om å ha de mest lønnsomme og vidtrekkende forsikringspakkene for sine kunder. Brannforsikringen har dermed utviklet seg til å dekke bygningen generelt og de fleste skader går dermed inn under forsikringen.

---

⁹⁶ Herlofson (1962) s.7

⁹⁷ Herlofson (1962) s.7

5.4.3 Gjenanskaffelsesverdien utgjør det rene økonomiske tap

I skadeforsikring generelt, er gjenanskaffelsesverdien den kostnaden det vil koste å skaffe en ny tilsvarende gjenstand. Denne type erstatning passer best dersom forsikringsgjenstanden blir totalskadet og dermed går tapt⁹⁸. Gjenanskaffelsesverdien vil altså i slike tilfeller normalt utgjøre sikredes økonomiske tap, som skal erstattes fullt ut etter FAL § 6-1 første ledd.

5.4.4 Hensyn for og imot gjenanskaffelseskostnad som utmålingsprinsipp

Hovedhensynet bak bestemmelsen om gjenanskaffelseskostnad som utmålingsprinsipp, er at denne kostnaden representerer den summen det vil koste å skaffe en tilsvarende gjenstand. Utmålingsprinsippet bidrar til en konkret og nøyaktig erstatningsberegning, ettersom gjenanskaffelseskostnaden er enkel å måle, noe som gjør dette prinsippet til et svært presist utmålingsprinsipp. Dette taler for at gjenanskaffelseskostnaden skal benyttes ved erstatningsutmålingen der gjenstanden har gått tapt, og hvor en tilsvarende gjenstand skal erstatte forsikringsgjenstanden som er utsatt for forsikringstilfellet. Utmålingsprinsippet resulterer videre i at sikrede får sitt tap erstattet fullt ut ved at han får en ny gjenstand til rådighet.

På den annen side, kan en gjenanskaffelse være en ulempe for sikrede dersom sikrede heller vil ha erstatningen etter et annet utmålingsprinsipp som kanskje resulterer i en høyere erstatning. Gjenanskaffelse av en forsikringsgjenstand kan også representere en ulempe for sikrede dersom den sikrede ikke ønsker å få erstattet selve gjenstanden. Disse hensynene taler altså imot gjenanskaffelseskostnad som utmålingsprinsipp.

5.4.5 Lovens alternative utmålingsprinsipper

Spørsmålet er her om lovens alternative utmålingsprinsipper er de mest anvendte i praksis. Som nevnt overfor, oppstiller FAL § 6-1 annet ledd to alternative utmålingsprinsipper gjennom ordlyden ”utmåles etter reparasjons- eller gjenanskaffelseskostnad”. Dette er bekreftet både i nemndspraksis og bransjepraksis hvor det er klart at gjenanskaffelsesverdi og reparasjonsverdi, der dette er mulig, er det klare utgangspunktet for erstatningsberegningen i skadeforsikringsoppgjør. Dette kommer til syne i FSN 2767, hvor nemnda bemerker at ”Lovens utgangspunkt er at det er gjenanskaffelsesverdien som skal erstattes, jfr. FAL § 6-1 annet ledd, med mindre vilkårene inneholder andre erstatningsregler”⁹⁹. Bestemmelsens annet ledd fortsetter med å oppstille et unntak i denne forbindelse, som sier at bestemmelsen kan fravikes

---

⁹⁸ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 225

⁹⁹ FSN 2767

i forsikringsavtalen. At dette utgangspunktet kan fravikes i forsikringsvilkårene, fremhever det rettslige spørsmålet om man kan erstatte affeksjonsverdi i et forsikringsoppgjør. Ettersom forsikringsselskapene gis stor frihet til å lage sine egne vilkår, taler dette for at disse selskapene selv kan bestemme å erstatte affeksjonsverdi. På det praktiske plan, kan dette bli utfordrende, ettersom det er vanskelig å fastsette verdien av gjenstander med affeksjonsverdi uten å kunne se hen til noe konkret som markedsverdi eller gjenanskaffelsesverdi. På den annen side, kunne verdiene blitt satt som en type førsterisiko, eller etter allerede utformet kalkyler. Sikrede kunne selv ha fastsatt en forsikringssum for de tilfeller der forsikringsgjenstanden ble total-skadet eller gikk tapt. Det blir her klart at lovens opplistede utmålingsprinsipper er de mest anvendte i praksis, som igjen taler imot at selskapene legger vekt på affeksjonsverdi i erstatningsutmålingene sine.

Gjenanskaffelsesalternativet benyttes som utgangspunkt der forsikringsgjenstanden har gått tapt og en tilsvarende gjenstand kan gjenanskaffes. Det er derimot sikredes valg etter regelen i FAL § 6-1 tredje ledd, om han eller hun vil ha gjenstanden gjenanskaffet eller om denne ønsker en annen form for forsikringsoppgjør. Der forsikringsgjenstanden blir skadet, kan reparasjonsalternativet bli aktuelt, jf. drøftelsen overfor i punkt 5.3 om reparasjonskostnader i avhandlingen.

Ut fra drøftelsen, legges det til grunn at lovens alternative utmålingsprinsipper er de som anvendes mest i praksis.

5.4.6 Rt 2015 s. 989

I Rt. 2015 s. 989 var spørsmålet i saken ”om skadelidte har en plikt til å begrense sitt økonomiske tap til det gjenanskaffelse av de franske gjenstandene vil koste ved utnyttelse av en rabattavtale.” Sakens faktum dreide seg om et grovt ran i sikredes hjem hvor gjerningsmannen stjal en betydelig smykkesamling samt andre verdigjenstander¹⁰⁰. Partene i saken er sikrede mot ransmannen.

Forsikringstaker hadde innboforsikring gjennom Tryg AS. I selskapet sine forsikringsvilkår punkt 3.1 om oppgjørsmåten, het det at ”selskapet kan velge om skaden skal erstattes ved kontantoppgjør, reparasjon eller gjenanskaffelse, og hvilken reparatør eller leverandør som skal brukes. Erstatningen er begrenset til det beløp selskapet hadde måttet betale for reparasjon eller gjenanskaffelsen”¹⁰¹. Videre i forsikringsvilkårene til Tryg AS, står det i punkt 3.3

---

¹⁰⁰ Rt 2015 s. 989 avsnitt 1

¹⁰¹ Rt 2015 s. 989 avsnitt 2

om erstatning av innbo, at ”Gjenstanden skal erstattes med tilsvarende eller vesentlig tilsvarende gjenstander (gjenanskaffelsesprisen)”¹⁰².

Den rettslige problemstillingen blir her om forsikringsselskapet kan trekke fra den summen som tilsvarer selskapets egen rabattordning ved forsikringsoppgjøret. Kan man dermed si at vilkåret om at sikredes økonomiske tap skal dekkes fullt ut er oppfylt?

På dette punktet følger det av skadeerstatningsloven § 4-2 nr. 1 at dersom sikrede ikke får dekket sitt økonomiske tap fullt ut gjennom forsikringen, ”kan han kreve det overskytende fra skadevolder” der det er en skadevolder. Det samme kommer frem av forarbeidene, Ot. prp. nr. 75 (1983-1984) side 62-63¹⁰³. I rettspraksis uttrykkes dette ved at skadelidte skal ”stilles økonomisk som om skaden ikke hadde skjedd jf. Rt. 2015 s. 216 avsnitt 22”¹⁰⁴.

Videre i dommen kommer det frem at dersom selskapet ikke hadde hatt rabattordning med leverandøren, ville det derimot ikke bli gjort fradrag for den rabatterte prosenten av gjenanskaffelsesverdien, som hadde resultert i at sikrede ville fått erstattet sitt økonomiske tap fullt ut. Høyesterett sier at dette er ”klart” så det er dermed ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette¹⁰⁵.

Dommen problematiserer rabattordningen videre ved å se hen til prinsippet om skadelidtes tapsberegningsplikt. Et prinsipp som følger av generell ulovfestet erstatningsrett, og går ut på de tilfeller der skadelidte kunne ha begrenset skaden¹⁰⁶. Dette faller utenfor oppgavens kjerne og vil derfor ikke bli gått nærmere inn på.

Dommen fortsetter med å vise til sikker rett på området som er fastslått i Rt. 1873 s. 292¹⁰⁷, og sier videre at ”norsk erstatningsrett som hovedregel lar det være opp til skadelidte å avgjøre om han vil avslå et tilbud fra skadevolder om gjenoppretting in natura og i stedet kreve sitt tap erstattet i penger”¹⁰⁸. Denne ”retten er utledet av prinsippet om at retten til erstatning ikke avhenger av hvordan skadelidte vil bruke erstatningen”¹⁰⁹, om det er til gjenanskaffelse av samme type gjenstand, eller noe annet.

---

¹⁰² Rt 2015 s. 989 avsnitt 3

¹⁰³ Rt 2015 s. 989 avsnitt 30

¹⁰⁴ Rt 2015 s. 989 avsnitt 29

¹⁰⁵ Rt 2015 s. 989 avsnitt 31

¹⁰⁶ Rt 2015 s. 989 avsnitt 32 og 33

¹⁰⁷ Rt 2015 s. 989 avsnitt 34

¹⁰⁸ Rt 2015 s. 989 avsnitt 34

¹⁰⁹ Rt 2015 s. 989 avsnitt 35

Spørsmålet om affeksjonsverdi, blir trukket frem i dommen, hvor det fremkommer at ”en viktig grunn for at skadelidte velger oppgjør i penger, var at det var knyttet affeksjonsverdi til de fraranede gjenstandene. En virkelig naturalerstatning var dermed ikke mulig”¹¹⁰. Saken er her en litt annen, ettersom det er en skadevolder i sakens faktum. Forsikringstaker har akseptert i forsikringsavtalen at gjenstandene blir dekket, enten med kostnader til reparasjon, eller gjenanskaffelse av vesentlig samme ting. Dette taler dermed imot at man skal kunne vektlegge affeksjonsverdi i selve utmålingen, når gjenstanden ikke har blitt taksert på et tidligere tidspunkt.

Dommen konkluderer med at lagmannsrettens rettsanvendelse er ”feil når den har lagt til grunn at et forsikringsoppgjør basert på det som gull- og sølvgjenstandene kunne ha vært gjenanskaffet for ved å bruke forsikringsselskapets rabattordning, utgjorde full erstatning for sikredes økonomiske tap”¹¹¹. Forsikringstaker får dermed denne delen av erstatningen dekket av skadevolder, som igjen resulterer i at han får dekket hele sitt økonomiske tap, og ikke bare gjenanskaffelsesverdien forsikringsselskapet kan få for tilsvarende gjenstander.

Ut fra dommen, blir det klart at det er gjenanskaffelsesverdien av gjenstanden som er det klare utgangspunktet i forsikringsoppgjøret. Det er derimot slik at i de tilfeller det er knyttet affeksjonsverdi til gjenstandene man ikke kan få igjen, er det naturlig, og viktig, at sikrede kan velge å få erstatningen utbetalt i penger. Dersom dette er tilfelle, er ikke summen forsikringsselskapet må bruke for å gjenanskaffe gjenstandene gjennom rabattordningen sin, nok til å tilfredsstille vilkåret om at hele hans økonomiske tap, skal dekkes. Det blir videre nevnt at affeksjonsverdi ikke vektlegges i selve utmålingen, men at dette kan gjøres gjennom en taksert forsikringsverdi på et tidligere tidspunkt enn ved selve utmålingen.

5.5 Affeksjonsverdi

5.5.1 Innledning

Affeksjonsverdi defineres i punkt 2.5 som en verdi som ikke utmåles etter antatt markedspris, men etter hvor mye gjenstanden var verdt for forsikringstakeren. Her er det i hovedsak sikredes følelser for gjenstanden som ligger bak affeksjonsverdien. En typisk gjenstand med affeksjonsverdi for sikrede er en smykkesamling han eller hun har arvet av sin mormor og som sikrede forbinder sterkt med henne. Dersom denne smykkesamlingen skulle bli skadet eller gå

---

¹¹⁰ Rt 2015 s. 989 avsnitt 40

¹¹¹ Rt 2015 s. 989 avsnitt 43

tapt ved et forsikringstilfelle, ville det være umulig å gjenanskaffe smykkesamlingen i en tilsvarende gjenstand. Når det er snakk om en arvet smykkesamling, vil imidlertid denne også ha en økonomisk verdi i tillegg. Dette er derimot annerledes når man snakker om for eksempel sikredes familiebilder som er uerstattelige for sikrede, ettersom man ofte ikke kan gjenanskaffe tilsvarende. Sikredes familiebilder vil normalt sett heller ikke ha noen selvstendig økonomisk verdi.

Spørsmålet om det kan legges vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen i tingsskade-forsikring, er en underliggende problemstilling som oppgaven reiser. Dette vil bli drøftet nærmere nedenfor i dette punktet.

5.5.2 Kan det legges vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen?

5.5.2.1 *Generelt*

Ved spørsmålet om det kan legges vekt på affeksjonsverdi i et forsikringsoppgjør, dukker det opp flere problemstillinger. Først og fremst, hvordan man kan gjennomføre utmålingen på en tilfredsstillende måte, hensynene bak hvorfor det burde kunne legges vekt på affeksjonsverdi, hvordan man unngår svik etc.

Dersom man kunne ha vektlagt affeksjonsverdi av tapte eller skadde gjenstander, ville dette ha resultert i at forsikrede fikk en bedre økonomisk stilling enn før skaden inntraff. Dette er dersom den skadde gjenstand hadde liten økonomisk verdi, og det ville avhenge av om forsikringstaker fikk erstatning i penger eller gjenanskaffelse av en tilsvarende gjenstand. Det kan diskuteres om en gjenstand med kun affeksjonsverdi, uansett kan erstattes for sikrede. Penger vil i utgangspunktet ikke gjøre gjenanskaffelse av den tapte eller skadde gjenstanden mulig. Forsikringstaker vil dermed kun sitte igjen med pengene som han eller hun kan disponere selv.

Affeksjonsverdi er individuelt fra forsikringstaker til forsikringstaker. Følelser har også forskjellig betydning for folk. Det ville vært tilsvarende umulig å erstatte en gjenstand kun bestående av affeksjonsverdi, ettersom dette ikke kan utmåles etter markedspris eller andre skalaer. Ved skader på bygninger, er det for eksempel slik at takstmenn har visse ”takster” på forskjellige beløp forsikringstakeren kan få erstattet. Dette er blant annet bokostnader for et visst antall familiemedlemmer. Bokostnadene inkluderer da matpenger for det samme antallet familiemedlemmer. Takstene er ganske lave, men disse erstatningsbeløpene kommer i tillegg til familiens utbetalte lønninger. Det er også takstmennene som ser på hva som er skadet eller tapt, og som setter en pris på de forskjellige gjenstandene og skadene. For bygningsskader og innbo- og løsøreskader er det vanlig at man kan verdsette gjenstandene ut fra markedspris.

Dette er som sagt, selve den økonomiske verdien av forsikringsgjenstanden. Affeksjonsverdien blir da et spørsmål for seg selv.

I NOU 1987: 24 s. 112 problematiseres situasjonen hvor gjenstanden ikke har noen individuell økonomisk verdi. Det rettslige spørsmålet blir her om slike gjenstander kan erstattes i forsikringsoppgjøret, til tross for at de mangler en økonomisk verdi. Kan affeksjonsverdi erstattes i seg selv?

I forarbeidene drøftes spørsmålet om affeksjonsverdi ved hjelp av et eksempel om familiebilder. Spørsmålet blir om en person kan forsikre en gjenstand som ikke kan gjenanskaffes eller selges i markedet, eller da om denne gjenstanden mangler den nødvendige ”økonomiske interesse”¹¹². Forarbeidene uttrykker som nevnt tidligere, at det skal ”vanskelig være noe i veien for at forsikringstakeren og selskapet takserer forsikringsverdien på slike gjenstander”¹¹³, med det resultat at dersom gjenstanden skulle gå tapt, vil sikrede få utbetalt denne takserte forsikringsverdien¹¹⁴. Forarbeidene sier videre at dersom forsikringsverdien ikke var taksert, vil ”eventuell dekning i første omgang avhenge av hvordan forsikringsvilkårene beskriver erstatningsfastsettelsen ved skade på eller tap av innbo og løsøre”¹¹⁵. På dette punktet blir de forskjellige forsikringsvilkårssettene av stor betydning, ettersom det i utgangspunktet er de som regulerer og avgjør om affeksjonsverdi kan vektlegges ved erstatningsberegningen. På grunn av dette, vil resultatet som regel være at sikrede ikke får erstatning, ettersom han eller henne ikke kan sies å ha hatt et økonomisk tap. Dette stemmer overens med hovedregelen i FAL § 6-1 første ledd. Forsikringsselskapene har samtidig svært ofte valgt en streng ordlyd som sier at selskapet kun erstatter den forsikrede gjenstandens økonomiske verdi, som igjen taler mot at affeksjonsverdi kan legges vekt på ved erstatningsberegningen.

Det konkluderes med her at affeksjonsverdi ikke kan erstattes i seg selv ved erstatningsberegningen i skadeoppgjøret.

5.5.2.2 Forskjellen mellom gjenstander med og uten økonomisk verdi i tillegg til affeksjonsverdien.

Den arvede smykkesamlingen har en stor økonomisk verdi i seg selv, i tillegg til at den inneholder stor affeksjonsverdi for sikrede, som har arvet denne som minne etter sin avdøde mor-

---

¹¹² Bull (2008) s. 438

¹¹³ Bull (2008) s. 438

¹¹⁴ FAL § 6-2

¹¹⁵ Bull (2008) s. 438 og NOU 1987: 24 s. 112

mor. På den annen side, er det den situasjonen der alle familiebildene med originalene fra mange generasjoner tilbake brenner opp sammen med familiens bolig.

Som jeg nevnte i drøftelsen under punkt 4.3.1 overfor, sier forarbeidene¹¹⁶ at i slike tilfeller hvor gjenstanden ikke har en økonomisk verdi i seg selv, men hvor sikrede kan ”påvise at gjenstanden har en salgsverdi innen en begrenset krets som familien pga. sin affeksjonsverdi, må det være tilstrekkelig for at gjenstanden kan sies å ha en økonomisk verdi”¹¹⁷. Forarbeidene sier videre at denne verdien dermed kan erstattes i forsikringsoppgjøret, dersom den forsikrede gjenstanden går tapt, eller blir skadet. Dette taler for at affeksjonsverdi, så lenge flere enn sikrede har interesse for gjenstanden og det kan vises til en mulig salgsverdi, kan affeksjonsverdien legges vekt på ved erstatningsutmålingen. Imidlertid vil dette kunne resultere i mye hyppigere forsøk på svik, ved at for eksempel familiemedlem ”byr” på gjenstanden for å få opp prisen.

Forskjellen mellom den arvede smykkesamlingen og familiebildene består først og fremst i at smykkesamlingen også har en selvstendig økonomisk verdi i tillegg til affeksjonsverdien. Denne forskjellen vil imidlertid ikke oppstille noen rettslig forskjell ved vektleggelsen av affeksjonsverdien ved erstatningsutmålingen. Som det fremkommer overfor, kan affeksjonsverdien uavhengig av om gjenstanden også har økonomisk verdi, vektlegges der denne verdien kan påvises innen en begrenset krets mennesker.

5.5.3 Sammenligning med andre erstatningsutmålingsmetoder utenfor FALs regler om skadeforsikring

Erstatningsutmålingen etter lov om skadeserstatning av 1 juli 1969, heretter kalt skl, har likhetstrekk med reglene om erstatningsberegningen i FAL. Hovedregelen om erstatningsutmålingen i skl. § 4-1 går ut på at sikrede skal få dekket sitt økonomiske tap¹¹⁸. Loven gjelder for skader utenfor forsikringsrettens område, som på grunn av denne oppgavens tema kan være interessant å sammenligne med, for å se på hva de legger vekt på ved erstatningsutmålingen. Spørsmålet blir her om det legges vekt på hensyn tilsvarende affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen på områder utenfor skadeforsikringen.

Skl. § 3-5 regulerer derimot erstatning for skade av ikke-økonomisk art. Bestemmelsen tar sikte på skader og eller krenkelser på person. Selve bestemmelsen går utenfor denne oppgavens tema, men den viser at det blir lagt vekt på andre momenter enn bare den økonomiske

---

¹¹⁶ NOU 1987: 24 s. 112

¹¹⁷ Bull (2008) s. 438 og NOU 1987: 24 s. 112

¹¹⁸ Bull (2008) s. 492 og Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 225

verdien ved erstatningsutmålinger som kan trekkes som en parallell ved spørsmål om det kan legges vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsberegningen i tingsskadeforsikringsoppgjør. Utgangspunktet etter skl. § 3-5 her, er at retten skal finne en engangssum som retten finner "rimelig" i den konkrete saken. Det blir derimot feil å se nærmere på denne bestemmelsen ettersom den gjelder for personforsikring, som skiller seg klart fra tingsskadeforsikring.

Derimot kan man se hen til FAL del B om personforsikring for sammenligning ved erstatningsutmålingen. Personforsikring skiller seg klart fra skadeforsikring ved at sikrede får erstattet langt mer enn kun det økonomiske tapet som gjelder ved erstatningsutmålingen i skadeforsikringen. Det er en lang rekke hensyn som skal legges vekt på ved erstatningsutmåling ved personforsikring, noe som taler for at det skal kunne legges vekt på mer enn kun det økonomiske tapet ved erstatning ved skadeoppgjør etter FAL del A.

5.5.4 Hensyn for og imot affeksjonsverdi som prinsipp for utmåling av erstatning

Ved gjenstander som går tapt, og har større affeksjonsverdi enn økonomisk verdi, vil det stort sett ikke være ønskelig å få erstattet en ny tilsvarende gjenstand. Penger kan dermed, i slike tilfeller, være en bedre form for oppreisning for selve tapet av gjenstander med stor affeksjonsverdi. Dette kom også Høyesterett til i Rt 2015 s. 989, jf. overfor under punkt 5.4.8.

Det vil i slike tilfeller være urimelig om affeksjonsverdi ikke kan vektlegges, ettersom det har stor verdi for sikrede, ofte viktigere enn hva penger kan erstatte. På den annen side vil det bidra til at sikrede får en økonomisk fordel ettersom han ikke hadde denne økonomiske verdien fra før. Fra et rent økonomisk standpunkt, kan man si at denne økonomiske vinningen går imot et av forsikringsrettens hovedprinsipper om at ingen skal tjene på å bli utsatt for en skade eller tap av en gjenstand. I motsetning til dette rent økonomiske utgangspunktet, vil det samlede tapet der det dreier seg om stor affeksjonsverdi for sikrede, bli størst der man ser følelser og økonomi sammen.

Det vil derimot bli svært utfordrende for forsikringsselskapene å skulle ta hensyn til affeksjonsverdi ved et erstatningsoppgjør, ettersom det ikke er snakk om noen målbar verdi. Dersom forsikringsselskapene skulle kunne legge vekt på affeksjonsverdien, ville det blitt vanskeligere å fange opp forsøkene på svik, ettersom det ikke er noen måte å undersøke hva som er stor affeksjonsverdi for den individuelle forsikrede kontra den andre.

5.5.5 Konklusjon

Konklusjonen til spørsmålet blir her at affeksjonsverdi vanskelig kan bli tillagt vekt ved selve erstatningsutmålingen i skadeforsikringsoppgjøret. Dersom affeksjonsverdien skal kunne bli

erstattet, må det eventuelt skje gjennom taksert forsikringsverdi etter FAL § 6-2, som innebærer at det avtales at ”et nærmere angitt tap skal erstattes med et bestemt beløp”¹¹⁹. Dette må i tillegg avtales før selve forsikringstilfellet inntreffer. Se drøftelsen nedenfor i punkt 5.6.

5.6 Taksert forsikringsverdi som alternativ

5.6.1 Innledning

Ut fra drøftelsen ovenfor i punkt 5.5, blir det klart at affeksjonsverdi ikke kan vektlegges ved selve erstatningsutmålingen i tingsskadeforsikringsoppgjøret med mindre forsikringsselskapet har tatt inn egne bestemmelser om akkurat dette i sine forsikringsvilkår. Ettersom affeksjonsverdien gjør erstatningsberegningsspørsmålet enda mer kompleks for sakens parter, er dette en grunn for hvorfor selskapene normalt sett ikke legger vekt på dette ved utmålingen. FAL har derimot regler som kan la forsikringstaker forsikre gjenstandenes affeksjonsverdi gjennom på forhånd taksert forsikringsverdi.

5.6.2 Kan det legges vekt på affeksjonsverdi i en taksert forsikringsverdi?

Kan legges vekt på affeksjonsverdi i en taksert forsikringsverdi?

For at affeksjonsverdi skal kunne legges vekt på ved et eventuelt skadeoppgjør, må det på forhånd avtales en erstatningssum. Dette kan på enklest måte skje gjennom en taksert forsikringsverdi etter reglene i FAL § 6-2. Bestemmelsen går ut på at det ved et ”nærmere angitt tap”, skal forsikringsgjenstanden erstattes ”med et bestemt beløp”. Dette forhåndsbestemte tapet og erstatningssummen, må særskilt avtales før skade inntreffer. Bestemmelsens ordlyd taler dermed for at det kan legges vekt på affeksjonsverdi ved forsikring med en taksert forsikringsverdi.

Denne formen for forsikring skiller seg videre fra en normal erstatningsutmåling i skadeforsikringsoppgjøret ved at det ikke dreier seg om en ”ordinær forsikringsverdi”¹²⁰, men heller en forhåndstaksert forsikringsverdi. Verdsettelsen kan dermed sies å inneholde ”et subjektivt element; den behøver ikke stemme med gjenstandens eller interessens virkelige verdi”¹²¹. Dette igjen, taler for at affeksjonsverdi kan vektlegges i den forhåndsavtalte taksten. Selve takseringen av gjenstandens forsikringsverdi ”innebærer at sikrede ved et totaltap vil kunne ha

---

¹¹⁹ FAL § 6-2 første ledd

¹²⁰ Bull (2008) s. 455

¹²¹ Bull (2008) s. 455

krav på å få utbetalt mer enn sitt reelle økonomiske tap”¹²². For at sikrede skal kunne ha krav på en høyere erstatningsutbetaling enn han eller hennes reelle økonomiske tap, må altså ”den takserte forsikringsverdien være satt høyere enn gjenstandens reelle verdi, samtidig som forsikringssummen er like stor som den takserte forsikringsverdien”¹²³.

På den annen side taler det forsikringsrettslige berikelsesforbudet mot at affeksjonsverdi skal kunne vektlegges ved forsikring etter taksert forsikringsverdi, se nedenfor under punkt 5.6.3.

Konklusjonen blir her at det kan legges vekt på affeksjonsverdien i taksert forsikringsverdi dersom dette avtales på forhånd av erstatningsutmålingen i skadeoppgjøret.

5.6.3 Tilsidesettelse av takserte forsikringsverdier

Etter reglene i FAL 1930 § 39 annet ledd, jf. § 75 tredje ledd, kunne den takserte forsikringsverdien settes til side dersom ”selskapet godtgjorde at den avtalte verdien ville gi sikrede en erstatning som var vesentlig høyere enn hans økonomiske tap.”¹²⁴ Den eventuelle tilsidesettelsen hadde ”basis i det såkalte berikelsesforbudet”¹²⁵. I FAL har denne løsningen blitt modifisert og det kreves nå at forsikringstakeren har gitt ”misvisende opplysninger om forhold av betydning for verdsettelsen” etter reglen i § 6-2 første ledd første punktum. Bull konstaterer dermed at ”Hovedregelen er altså at taksten er bindende for selskapet, selv om det fører til et klart misforhold mellom den erstatningen sikrede har krav på og hans økonomiske tap. Selskapet må følgelig i forkant selv vurdere om det vil overta en forsikring der det risikerer å måtte erstatte mer enn det økonomiske tapet sikrede har lidt”¹²⁶.

Det rettslige spørsmålet blir her om berikelsesforbudet setter begrensninger for forsikring av affeksjonsverdien etter taksert forsikringsverdi?

Bestemmelsens nåværende absolutte form, sier Bull at det er ”vanskelig å se at den kan suppleres med alminnelige kontraktsrettslige regler” og at dette betyr at ”selskapet ikke kan angripe taksten med den begrunnelsen at utviklingen etter forsikringsavtalens inngåelse har ført til misforhold mellom taksten og sikredes økonomiske tap”¹²⁷. Forarbeidene¹²⁸ lar imidlertid spørsmålet om supplerings av alminnelige kontraktsrettslige regler stå åpent.

---

¹²² Bull (2008) s. 455

¹²³ Bull (2008) s. 455

¹²⁴ Bull (2008) s. 458

¹²⁵ Bull (2008) s. 458

¹²⁶ Bull (2008) s. 458

¹²⁷ Bull (2008) s. 458

Dersom det blir tale om å sette til side en avtale om taksert forsikringsverdi, vil spørsmålet om hvilken verdi som da skal erstattes ved en eventuell forsikringstilfelle, reise seg. Forarbeidene¹²⁹ forutsetter her at en eventuell nedsettelse normalt skal skje ”til det beløpet sikrede ville ha hatt krav på etter FAL § 6-1 første ledd, altså hans økonomiske tap, selv om andre løsninger også kan være aktuelle”¹³⁰. Forarbeidene ser her ut til å la spørsmålet om hvilket erstatningsutmålingsprinsipp som best egner seg i den enkelte saken, stå åpen og la det være opp til forsikringsselskapet å avgjøre i den konkrete saken. Det er derimot ikke gitt at det skal utbetales erstatning i ethvert forsikringstilfellet selv om den takserte forsikringsverdien har blitt satt til side. Forarbeidene sier her at ”totalt ansvarsfrihet for selskapet kan imidlertid bare tenkes dersom forsikringstakeren viser seg å være totalt verdiløs¹³¹, eller dersom forsikringstakeren har utvist svik^{132,133}.

Berikelsesforbudet kan etter denne drøftelsen ikke sies å sette begrensninger for taksert forsikringsverdi, ettersom dette forsikringsforholdet krever forhåndsavtale om denne verdien. At berikelsesforbudet sies å ikke sette begrensninger for taksert forsikringsverdi, taler for at affeksjonsverdi kan vektlegges i taksten.

5.6.4 Hensyn for og imot taksert forsikringsverdi

Taksert forsikringsverdi vil i første omgang skape en forutberegnelighet for både forsikringstaker og forsikringsselskapet ved at forsikringsverdien allerede er bestemt ved tegningen av forsikringen. At forsikringsverdien er avtalt på forhånd av et eventuelt forsikringsoppgjør, taler også for at sikrede unngår en rekke usikkerhetsmomenter ved selve skadeoppjøret og erstatningsutmålingen. Disse hensynene er spesielt viktige i tingsskedeforsikring, ettersom verdifastsettelsen av verdigjenstander kan være svært omfattende. Ved slike verdigjenstander er det som regel subjektive momenter som vektlegges i verdivurderingen, i tillegg til de økonomiske. For eksempel, ved verdifastsettelsen av den arvede smykkesamlingen fra mormor, vil sikrede ønske å vektlegge både den økonomiske verdi og den affeksjonsverdi smykkesamlingen har for sikrede. Dersom affeksjonsverdien vektlegges i en slik taksering, vil en eventuell erstatningsutbetaling klart overstige sikredes økonomiske tap¹³⁴. Videre er det klart at dette

---

¹²⁸ NOU 1987: 24 s. 127

¹²⁹ NOU 1987: 24 s. 127

¹³⁰ Bull (2008) s. 458

¹³¹ Se drøftelsen om affeksjonsverdi i punkt 5.5, spesielt 5.5.2.1

¹³² Se drøftelsen om svik i punkt 6

¹³³ Bull (2008) s. 458 og NOU 1987: 24 s. 127

¹³⁴ Se drøftelsen under punkt 5.6 i avhandlingen.

også er tilfelle der forsikringsgjenstanden bærer preg av å være antikvarisk eller bestå av kunstgjenstander fra en kjent kunstner¹³⁵. Det legges til grunn at det ikke foreligger noe krav om at gjenstanden må ha økonomisk verdi i disse tilfellene ved taksert forsikringsverdi.

På den annen side, er det slik at selv om forsikringstakeren på forhånd innhenter en takst på forsikringsgjenstanden, er det ”dermed ikke gitt at forsikringsverdien er ”taksert” i forsikringsrettslig forstand”¹³⁶ etter FAL § 6-2, ettersom det her kreves at det foreligger en ”avtale” mellom partene, om den takserte forsikringsverdien.

Videre kan taksering sammenlignes med nyverdiklausuler, ettersom ”den gir sikrede økonomisk mulighet til å erstatte den tapte gjenstanden med en tilsvarende ny”¹³⁷. Dette er en stor fordel for sikrede, spesielt ved gjenstander som har stor økonomisk verdi. Dette er derimot ikke mulig å erstatte den tapte gjenstanden med en ny, dersom gjenstanden hadde mest affeksjonsverdi for sikrede.

Det er imidlertid en rekke hensyn som taler imot taksert forsikringsverdi. For det første, kan nevnes det tilfelle at forsikringstaker kan ”tjene” på forsikringen, ved at den takserte forsikringsverdien er høyere enn sikredes reelle økonomiske tap¹³⁸. Bull hevder her at dette åpner for spekulasjoner, hvor blant annet svik trekkes frem som eksempel. Forsikringstakeren kan søke å drive opp forsikringsverdien for dermed å tjene raske og enkle penger, dersom et forsikringstilfelle skulle inntreffe. Videre kan forsikringstaker bli fristet til å fremkalle forsikringstilfellet, som klart vil oppfylle kravet om forsikringssvindel¹³⁹. Bull fremhever her at det foreligger viktige begrensninger på området som begrenser lettheten av å tilegne seg lettjente penger ved forsikringsoppgjøret. Forsikringsselskapet må først og fremst godta den takserte forsikringsverdien, ved inngåelsen av forsikringsavtalen. Når dette er gjort, vil fortsatt forsikringspremien stå i et rimelig forhold til den økte risikoen selskapet har på grunn av den takserte forsikringsverdien¹⁴⁰.

5.6.5 Konklusjon

Det første rettslige spørsmålet dette punktet reiser, er om det kan legges vekt på affeksjonsverdi i en avtale om taksert forsikringsverdi. Som drøftelsen overfor under punkt 5.6.2 viser,

---

¹³⁵ Bull (2008) s. 456

¹³⁶ Bull (2008) s. 456

¹³⁷ Bull (2008) s. 456

¹³⁸ Bull (2008) s. 456

¹³⁹ Bull (2008) s. 456

¹⁴⁰ Bull (2008) s. 456

er det sterke grunner som taler for at affeksjonsverdi kan vektlegges ved taksert forsikringsverdi. Det blir derimot stilt spørsmål om det forsikringsrettslige berikelsesforbudet begrenser denne adgangen, jf. drøftelsen i punkt 5.6.3. Berikelsesforbudet kan etter denne drøftelsen i punkt 5.6.3 derimot ikke sies å sette begrensninger for taksert forsikringsverdi, ettersom dette forsikringsforholdet krever forhåndsavtale om denne verdien. At berikelsesforbudet sies å ikke sette begrensninger for taksert forsikringsverdi, taler for at affeksjonsverdi kan vektlegges i taksten.

Ut fra drøftelsen overfor, kommer det klart frem at taksert forsikringsverdi er en av de viktigste alternative utmålingsprinsippene hvor affeksjonsverdi kan vektlegges ved erstatningsspørsmålet, som dukker opp ved et skadeforsikringsoppgjør.

5.7 Dobbeltforsikring

5.7.1 Innledning

Dobbeltforsikring foreligger etter reglen i FAL § 6-3 første ledd når ”samme tap” er dekket av ”flere forsikringer”. I tingsskadeforsikringen tilsvarer dette altså at to eller flere forsikringselskaper har forsikret samme gjenstand for den eller de samme hendelsene som inntreffer og utløser forsikringstilfellet. FAL § 6-3 ”første ledd fastslår hvilken stilling sikrede vil ha i forhold til forsikringsselskapene, mens annet ledd regulerer det interne oppgjøret mellom selskapene”¹⁴¹. Dobbeltforsikring foreligger ikke sjeldent, og bakgrunnen for dette kan både være bevisst eller helt tilfeldig¹⁴². En gullklokke kan for eksempel både være dekket av en verdigjenstandsforsikring, samtidig som gullklokken også dekkes av sikredes innboforsikring. Spørsmålet her blir dermed om sikrede har krav på dobbel erstatning ved et eventuelt forsikringstilfelle.

5.7.2 De to kumulative vilkårene for dobbeltforsikring etter FAL § 6-3

De to kumulative vilkårene i FAL § 6-3 første ledd, må være oppfylt for at sikrede skal kunne velge hvilken forsikring han eller hun ønsker å benytte dersom gjenstanden er dobbeltforsikret. Bestemmelsen reiser to problemstillinger, hvorav den første er hva som skal til for at vilkåret om ”samme tap” er oppfylt? Det ”samme tap” vil etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden i FAL § 6-3 første ledd, tilsi at forsikringene må dekke den samme skaden på den samme forsikringsgjenstanden. For eksempel, dersom sikredes gullklokke ble skadet av at sikrede

---

¹⁴¹ Bull (2008) s. 459

¹⁴² Bull (2008) s. 460

mistet denne i bakken så glasset knuste. Dette vil etter min mening oppfylle kravet til ”samme tap”.

Den neste rettslige problemstillingen blir hva som regnes som ”flere forsikringer” etter FAL § 6-3 første ledd. Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden, vil dette tale for at det enten dreier seg om flere forsikringer innenfor det samme selskapet hvor dekningene overlapper hverandre, eller hvor sikrede har forsikringer som dekker det samme forsikringsobjekt i to eller flere forskjellige forsikringsselskaper.¹⁴³ Det kommer klart til uttrykk i juridisk teori, at det ikke er strenge krav til at det samme tapet er dekket av de forskjellige forsikringene.¹⁴⁴ Skaden kan altså være dekket i den ene forsikringens ordinære dekningsfelt, og i den andre forsikringens tilleggsdekninger. Det kan videre, være dekket i en individuell forsikring og en kollektiv forsikring. Det er heller ingen krav om at forsikringene må være tegnet av samme forsikringstaker.¹⁴⁵ Disse momentene taler i retning av at vilkåret ikke er strengt.

5.7.3 Sikredes valgrett etter FAL § 6-3

FAL § 6-3 første ledd oppstiller en hovedregel for de tilfellene hvor de to kumulative vilkårene for dobbeltforsikring foreligger. Hovedregelen oppstiller en valgrett for sikrede der forsikringsgjenstanden er dobbeltforsikret. Sikrede kan altså etter FAL § 6-3 første ledd ”velge hvilke forsikringer han eller hun vil bruke, inntil sikrede har fått den erstatningen han eller hun i alt har krav på”. Sikrede valg av hvilken forsikring han eller hun ønsker å benytte seg av, kan han eller hun ta på grunnlag av de forskjellige forsikrings ”regler om, for eksempel egenandel, premiebonus osv.”¹⁴⁶

På den annen side, sier FAL § 6-3 annet ledd at dersom flere selskaper er ansvarlige for sikredes tap etter bestemmelsens første ledd, ”utliknes erstatningen forholdsmessig mellom selskapene”. Regressoppgjøret mellom forsikringsselskapene skal uansett ikke påvirke sikredes stilling på noen måte¹⁴⁷. Dette resulterer i at sikrede ikke får dobbel erstatning for det eventuelle forsikringstilfellet han måtte bli utsatt for.

Regelen ser ut som om den er utformet av hensyn til det ulovfestede berikelsesforbudet i skadeforsikringsretten, som taler sterkt for at sikrede ikke kan få erstattet samme skade to eller flere ganger. Dette syntes klart i FSN uttalelse 3309, hvor sikrede mente at hun hadde rett på

---

¹⁴³ Bull (2008) s. 459-460

¹⁴⁴ Bull (2008) s. 460

¹⁴⁵ Bull (2008) s. 460

¹⁴⁶ Bull (2008) s. 463

¹⁴⁷ Bull (2008) s. 465

dobbel forsikring når hun ble fraranet en diamantring i Hong Kong. Sikrede hadde på tidspunktet for ranet en smykkeforsikring i Zurich, samtidig som hun hadde reiseforsikring i to forskjellige selskaper. FSN uttalte at ”sikrede har imidlertid etter § 6-3 ikke rett til større erstatning enn det hun alt i alt har krav på, selv om det foreligger forsikring i flere selskaper”. FSN sier videre at når sikrede har fått erstatning fra et selskap, vil hun imidlertid ikke lenger ha lidt noe tap som hun kan kreve erstatning for fra de andre selskapene hun hadde forsikring i¹⁴⁸.

5.7.4 Konklusjon

Det kommer klart frem av drøftelsen i dette punktet, at sikrede ikke har krav på dobbel forsikringsutbetaling ved et eventuelt forsikringstilfelle selv om sikredes forsikringsgjenstand er dobbeltforsikret.

---

¹⁴⁸ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 233

6 Svik ved skadeforsikringsoppgjøret

6.1 Innledning

Det er mange forskjellige former for svik som kan gjøre seg gjeldende gjennom hele forsikringsforholdet. Svik kan allerede vise seg ved tegningen av forsikringsavtalen ved at forsikringstakeren for eksempel bryter sin opplysningsplikt etter regelen i FAL § 4-1 første ledd, eller kommer til syne underveis i forsikringsforholdet, men dette faller utenfor oppgavens tema. Det er svik i skadeoppgjøret som er det sentrale her, og oppstår normalt ved at noen for eksempel melder et forsikringstilfelle som ikke har inntruffet, oppgir for høye verdier på de skadde gjenstandene, eller opplyser om tyveri av gjenstander som ikke har funnet sted¹⁴⁹. Svik i forsikringsoppgjøret går dermed ut på at noen forsøker å utnytte eller lure til seg mer erstatning enn det de i utgangspunktet har rett på. FAL § 8-1 fjerde ledd sier at svik foreligger når sikrede ”bevisst” gir uriktig informasjon med det formål å få utbetalt en erstatning denne i utgangspunktet ikke har krav på. Bestemmelsens formål kan dermed sies å regulere forsikringsoppgjøret, så dette skjer på en mest mulig rettferdig og riktig måte for begge parter. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse, må det foreligge et forsikringstilfelle som tilsier at skaden er dekningsmessig under forsikringen¹⁵⁰.

Det vil ikke bli sett på andre former av svik enn de som har betydning for selve erstatningsutmålingen i skadeoppgjøret.

6.2 Sikredes opplysningsplikt ved skadeoppgjøret.

Som nevnt overfor i punkt 4.4, har sikrede noen plikter som han eller hun må utføre underveis i forsikringsforholdet. Den viktigste plikten for denne avhandlingen, er den opplysningsplikten sikrede har ved selve erstatningsoppgjøret i skadeforsikring. Plikten er lovfestet i FAL § 8-1 første ledd og går ut på at sikrede må gi selskapet de opplysninger og dokumenter som er tilgjengelige for sikrede, og som selskapet trenger for sin saksbehandling og erstatningsberegning for å ”beregne sitt ansvar”. Hva som ligger i vilkåret om at dokumentene må være ”tilgjengelig”, er uklart¹⁵¹. Det er videre på det rene at dette utgjør noe mer enn bare den informasjon og de dokumentene sikrede sitter med. Juridisk teori mener dette vilkåret ihvertfall innebærer at sikrede i visse tilfeller, avhengig av sakens kompleksitet og omfang må kunne innhente informasjon eller dokumentasjon fra andre. Teorien sier videre at dersom selskapene

---

¹⁴⁹ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 284

¹⁵⁰ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 273

¹⁵¹ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 275

selv kan innhente den samme informasjonen på en enkel måte, vil ikke sikrede måtte gjøre dette.¹⁵²

Videre er det slått fast i nemndspraksis at sikrede selv må dekke de kostnader som opplysningsplikten medfører. Utgifter til selve takseringen av den skadde forsikringsgjenstanden faller imidlertid utenfor sikredes plikt, og er noe selskapet skal anses å være ansvarlig for¹⁵³.

I de tilfeller hvor sikrede bevisst ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter FAL § 8-1 første ledd, blir det spørsmål om bestemmelsens fjerde ledd skal komme til anvendelse. FAL § 8-1 fjerde ledd gjelder de tilfeller hvor sikrede ”bevisst” oppgir ”uriktige eller ufullstendige opplysninger” ved forsikringsskadeoppgjøret, og ”sikrede vet eller må forstå kan føre til at sikrede får utbetalt en erstatning han eller hun ikke har krav på”. Vilkåret om at handlingen må ha vært ”bevisst”, betyr at sikrede må ha vært klar over hva han eller hun har gjort. At sikrede ”burde være klar over” handlingen er derimot ikke nok her, ettersom det kreves faktisk kunnskap om hendelsen¹⁵⁴. Dersom de to vilkårene i FAL § 8-1 fjerde ledd er oppfylt, kan selskapets reaksjon være at sikrede mister ”ethvert erstatningskrav mot selskapet etter denne og andre forsikringsavtaler i anledning samme hendelse.”

6.3 Hensyn bak regelen

Regelen i FAL § 8-1 første ledd er utformet av hensyn til at forsikringsselskapene skal kunne ta en rask beslutning i skadesakene i forhold til erstatningsspørsmålet¹⁵⁵. Regelen legger opp til at sikrede skal fremlegge den informasjonen selskapet finner nødvendig for å kunne ta sin avgjørelse i saken. Det er tross alt sikrede som sitter på denne informasjonen, og kan som utgangspunkt oversende denne informasjonen til forsikringsselskapet på en enkel måte. Forsikringsselskapet er interessert i å få sakens faktum fremlagt, og all annen informasjon de kan få som er av betydning for deres avgjørelse i erstatningsutmålingen.

Svikbestemmelsen i paragrafens fjerde ledd, tar sikte på å verne om selskapet mot forsikringstakere som forsøker å urettmessig få mer ut av forsikringen enn han eller hun har krav på. Regelen i FAL § 8-1 fjerde ledd gir forsikringsselskapene vern ved at sikrede mister sine rettigheter og krav han eller hun har mot forsikringsselskapet etter forsikringsavtalen. FAL § 8-1 fjerde ledd kan sies å forsøke å oppmuntre sikrede til å oppfylle opplysningsplikten sin etter paragrafens første ledd. Et av formålene med bestemmelsen ser dermed ut til å være et forsøk

---

¹⁵² Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 275

¹⁵³ FSN 2479

¹⁵⁴ Bull (2008) s. 606

¹⁵⁵ NOU 1987: 24 s. 24

på å forebygge svik i forsikringsoppgjøret, jf. Rt 1989 s. 689. Høyesterett uttaler i dommen fra 1989 at reglene innebærer ”en streng reaksjon overfor skadelidte, men det er lett å se behovet for en slik reaksjon for å forebygge svik i forsikringsoppgjør. Selskapet er her i stor utstrekning henvist til å bygge på de opplysninger sikrede gir, og det må kreves at sikrede ikke fører selskapet bak lyset”.

Som nevnt nedenfor i punkt 6.4, er regelen i FAL § 8-1 fjerde ledd annet punktum, som regulerer muligheten for delvis erstatning, utformet av hensyn for de personer som er økonomisk avhengig av sikrede. Dette gjelder spesielt barn som ikke kan klare seg selv.

6.4 Svik i forsikringsskadeoppgjøret

Forarbeidene til FAL § 8-1 fjerde ledd om svik i forsikringsskadeoppgjøret, sier at regelen her er en ”svært streng reaksjonsbestemmelse. Den som svikaktig oppgir et større tap enn han i virkeligheten har lidt, risikerer ikke bare å miste erstatningen for den skade sviken gjelder, men også erstatningen for annen skade som er oppstått ved samme hendelse. For eksempel, vil svik ved skadeoppgjør under en innboforsikring etter en brann kunne føre til at sikrede også mister sitt erstatningskrav for det nedbrente huset”¹⁵⁶.

På den annen side, vil dette være annerledes dersom sviksklausulen i forsikringsselskapenes generelle vilkår blir påberopt. I så fall vil sikrede fortsatt kunne få utbetalt erstatning for andre forsikringer sikrede har i andre selskap. Dersom det kun for eksempel er innboforsikringen sikrede utfører svik ved, vil sikrede fortsatt kunne påberope seg forsikring etter bygningsforsikringen sin i et annet forsikringsselskap¹⁵⁷.

Det blir slått fast i FSN ved flere anledninger, at ”de bevisst uriktige opplysningene objektivt sett må kunne få betydning for sikredes erstatningskrav for at det skal foreligge svik i skadeoppgjøret”¹⁵⁸.

I de tilfeller det foreligger svik eller forsøk på svik, vil det som regel bli spørsmål om denne sviken kan sies å ha brutt straffelovens bestemmelser. Denne problemstillingen vil derimot ikke bli drøftet nærmere i denne avhandlingen, ettersom det går utenfor oppgavens tema.

Juridisk teori slår fast at ”selskapet har en streng bevisbyrde for at sikrede har utvist svik”¹⁵⁹. Det må altså foreligge både faktisk og rettslig ”klar overvekt av sannsynlighet”¹⁶⁰ for at det er

---

¹⁵⁶ NOU 1987: 24 s. 164

¹⁵⁷ NOU 1987: 24 s. 164

¹⁵⁸ FSN 3399, 3893 og 4352 og Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 284

utvist svik i den spesifikke forsikringssaken. Dette blir også drøftet i Rt. 1989 s. 689, hvor det samme som teorien nevner blir lagt til grunn. Denne strenge bevisbyrden er imidlertid ikke like streng som den som finnes i strafferetten.

I tillegg til å tape sin rett og sine krav i forsikringssaken, vil sikrede normalt være erstatningsansvarlig for selskapets utgifter i saken før saksanlegget¹⁶¹. Den strafferettslige reaksjonen mot forsikringsbedrageri vil som utgangspunkt etter fast praksis, medføre ubetinget fengsel¹⁶².

Delvis erstatning etter FAL § 8-1 fjerde ledd annet punktum oppstiller tre selvstendige vilkår som må være oppfylt for at denne regelen skal komme til anvendelse. Først og fremst må sviken bare gjelde ”en del av kravet”. Videre må det ikke handle om en spesielt klanderverdig handling som er utført, og sist men ikke minst må det ellers foreligge ”særlige grunner”.¹⁶³ Av forarbeidene¹⁶⁴ blir det her klart at selv om vilkårene er oppfylt, vil aldri sikrede ha et rettskrav på erstatning, og sikrede vil heller aldri få full erstatning. Forarbeidene sier videre at delvis erstatning bare gjelder i de tilfellene der fullstendig bortfall av erstatning ”fremstår som klart urimelig”¹⁶⁵. Regelen i fjerde ledd er ikke gitt av hensyn til sikrede selv, men den er utformet av hensyn til de personer som er ”økonomisk avhengig av sikrede”¹⁶⁶.

Forsikringsselskapene kan, når det foreligger svik etter fjerde ledd, si opp de forsikringsavtaler som sikrede har hos selskapet etter FAL § 8-1 femte ledd¹⁶⁷.

---

¹⁵⁹ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 287

¹⁶⁰ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 287

¹⁶¹ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 289

¹⁶² Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 289

¹⁶³ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 289

¹⁶⁴ Ot.prp. nr. 49 (1988-89) s. 89

¹⁶⁵ Ot.prp. nr. 49 (1988-89) s. 89

¹⁶⁶ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 293

¹⁶⁷ Brynildsen, Lid og Nygård (2014) s. 293

7 Oppsummering og konklusjon

Det overordnede rettsspørsmålet i denne avhandlingen, er hvilke utmålingsprinsipper som kommer til anvendelse ved erstatningsberegningen i skadeforsikringsoppgjøret. For å besvare dette spørsmålet, så jeg på forsikringsoppgjøret generelt. Deretter så jeg nærmere på de forskjellige utmålingsprinsippene som kan komme til anvendelse ved erstatningsutmålingen i skadeforsikringsoppgjøret.

Det underordnede rettsspørsmålet, er om det kan legges vekt på affeksjonsverdi ved erstatningsutmålingen i tingsskadeforsikringen. For å besvare dette spørsmålet så jeg om det kan legges vekt på affeksjonsverdi under de forskjellige utmålingsprinsippene som gjør seg gjeldene ved erstatningsutmålingen i skadeforsikringsoppgjøret.

Etter mitt syn, er det nødvendig med en rekke forskjellige utmålingsprinsipper ved erstatningsutmålingen i skadeforsikring. Begrunnelsen for dette, er at det i forsikringsretten er et bredt spekter av forsikringsområder innenfor skadeforsikring generelt samtidig som det er et vidt spenn av skadehendelser som kan inntreffe, og som vil resultere i forskjellige skadetyper og skadeomfang på forsikringsgjenstanden. Dette gjør det som nevnt innledningsvis, vanskelig å sikre seg mot. Ved å ha alternative utmålingsprinsipper, resulterer dette i at erstatningsutmålingen kan tilpasses til det enkelte tilfellet, som dermed vil gjøre at erstatningsutmålingen blir mer korrekt enn hvis alle forsikringssakene skulle behandles og utmåles etter samme utmålingsprinsipp.

Det fremkommer som klart at affeksjonsverdi ikke er noe selskapene legger vekt på ved selve erstatningsutmålingen i tingsskadeforsikringsoppgjør i dag. Men at dette prinsippet kan forsikres gjennom taksert forsikringsverdi, dersom dette skulle være ønskelig for sikrede samtidig som forsikringsselskapet på forhånd må godta denne avtalen. Affeksjonsverdi er svært sjelden forsikret overhodet. Kanskje er dette fordi forsikringstakeren ikke selv tenker på at dette er en mulighet, eller at selskapene rett og slett ikke godtar avtalene om taksert forsikringsverdi.

8 Kilderegister

Litteratur:

Anderssen, Harald Benestad og Bakke-Nielsen, Joakim , *Forsikringsrett : en innføring*, 6. utgave, 2015
Brynildsen, Claus , Lid, Børre og Nygård, Truls , *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*, 3. utgave, 2014
Bull, Hans Jacob , *Forsikringsrett*, 2008
Hagstrøm, Viggo , *Obligasjonsrett*, 2. utgave, 2011
Herlofson, Nicolai B. , *Gjenoppbyggingsplikt i brannforsikring*, 1962

Lover og forarbeider:

1687 Kong Christian Den Femtis Norske lov 15 april (NL)
1930 Lov 6 juni nr. 20 om forsikringsavtaler (OPPHEVET)
1989 Lov 16 juni nr. 69 om forsikringsavtaler (Forsikringsavtaleloven, FAL)
1969 Lov 13 juni nr. 26 om skadeserstatning (Skadeserstatningsloven, skl.)
NOU 1987: 24 Lov om avtaler om skadeforsikring (skadeforsikringsloven).
Ot.prp. nr. 49 (1988-89) om lov om forsikringsavtaler m.m.
Ot.prp. nr. 75 (1983-1984) om lov om endringer i erstatningslovgivningen

Norsk Retstidende:

Rt. 1873 s. 292
Rt. 1986 s. 463
Rt. 1989 s. 689
Rt. 2015 s. 216
Rt. 2015 s. 989

Forsikringsklagenemndas uttalelser:

FSN-3399
FSN-3893
FSN-4352
FSN-2767
FSN-2479
FSN-3023
FSN 2013-383
FSN 2012-252
FSN-4704
FSN-6923
FSN 2012-649

FSN-3643

FSN-4354

FSN-1084

FSN-3309

Nettsider:

Brønnøysundregisteret. Finansklagenemdas stiftelsesdato.

<https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=971437022> sitert 26.10.15